

BABAI ZSÓFIA – GOMBKÖTŐNÉ KEMÉNY KRISZTINA – MÁRKUS ÉVA*

A magyarországi németek jövője: a nemzetiségi óvodapedagógus-, tanító- és tanárképzés kulcsfontosságú szerepe

The future of the German minority in Hungary: the key role of German minority kindergarten, primary and secondary teacher training

ABSTRACT: The members and representatives of the German minority in Hungary today expect from the minority education system, rather than from the families, the possibility of learning German at a high level, of passing on the minority culture to future generations, and of developing a sense of ethnic identity. In the case of the German minority, which has been significantly assimilated linguistically and whose numbers are declining, these expectations can only be met by well-prepared teachers, who are trained to meet the tasks and challenges in the various forms of German minority education. This article provides an overview of kindergarten, primary and secondary school teacher training programs for German minority teachers. The curricula of different higher education courses, internships, scholarship opportunities and admission statistics are presented in detail, and a summary is provided at the end of the study, which identifies the main weaknesses in the training of German minority teachers.

Keywords: German minority kindergarten, primary school and secondary school teacher training program, curriculum, internship, admission statistics, weaknesses

* A szerzők: Babai Zsófia nyelvtanár, Soproni Egyetem Benedek Elek Pedagógiai Kar. E-mail: babai.zsofia@uni-sopron.hu, ID: 0009-0009-6928-8771; Gombkötőné Kemény Krisztina nyelvész, a Pécsi Tudományegyetem Bölcsész- és Társadalomtudományi Kar, Germanisztika Intézet, adjunktusa E-mail: kemeny.krisztina@pte.hu, ID: 0009-0002-7158-9644; Márkus Éva, nyelvész, az ELTE Tanító- és Óvóképző Kar, docense. E-mail: markus.eva@tok.elte.hu, ID: 0000-0002-3571-8472

Bevezetés

A magyarországi német nemzetiség tagjai és képviselői ma már a családok helyett legfőképpen a nemzetiségi nevelési és oktatási intézményektől várják el a német nyelv magasszintű elsajátításának lehetőségét, a nemzetiség tárgyi és szellemi kultúrájának átszarmaztatását a következő nemzedékekre, valamint a nemzetiségi identitástudat kialakítását és megőrzését. Ezeknek az elvárásoknak a nyelvileg jelentősen asszimilálódott, létszámában csökkenést mutató német nemzetiség esetében csak jól felkészült, hiteles és lelkiismeretes német nemzetiségi képesítéssel rendelkező pedagógusok tudnak megfelelni, akik képzésük során felkészültek a német nemzetiségi nevelés-oktatás különböző formáira jellemző óvodapedagógusi, tanítói és tanári feladatokra, kihívásokra.

A tanulmány áttekintést ad a magyarországi német nemzetiségi óvodapedagógus, tanító- és tanárképzésről. A különböző felsőoktatási képzések tanterveinek, a szakmai gyakorlat, az ösztöndíjlehetőségek bemutatása és a felvételi statisztikák elemzése után az összegzésben a német nemzetiségi pedagógusképzés főbb hiányosságai és konfliktusforrásai kerülnek meghatározásra.

2. A német nemzetiségi óvodapedagógus képzésről

2.1. A német nemzetiségi óvodapedagógus képzés rövid története

Az 1958. évi 26. tv. 1. §. 1. bekezdése alapján 1959. szeptember 8-án Sopronban és Szarvason megindulhatott a nemzetiségi óvodapedagógusok érettségire épülő, kétéves felsőfokú képzése. Ezzel egyidőben kezdetét vette ugyancsak Sopronban a német, valamint Szarvason a szláv, délszláv és román nemzetiségi óvodapedagógusok képzése.¹ A szülői igényekre való tekintettel 1985-ben Szekszárdon az Illyés Gyula Pedagógiai Főiskolán is elindult a képzés. 1987-ben Baján az Eötvös József Főiskolán (EJF), 2006-ban Budapesten az ELTE Tanító- és Óvóképző Karán (ELTE TÓK), 2010-ben Szarvason a Szent István Egyetem Gál Ferenc Pedagógiai Karán kezdhették meg tanulmányaikat a hallgatók a német nemzetiségi óvodapedagógus képzésben. A német nemzetiségi óvodapedagógus képzést már működtető intézményekben a hagyományos, kétéves képzés mellett az 1988/1989-es tanévben kísérleti jelleggel a hároméves főiskolai képzést is elindították, 1989 szeptemberében pedig már minden hallgató ebben a formában kezdte meg tanulmányait. A bolognai rendszer 2006-os bevezetése óta az új oktatási struktúrában a német nemzetiségi óvodapedagógus szak szakirányként működik.

¹ Pásztor Enikő: 60 éves a német nemzetiségi óvodapedagógus-képzés Sopronban. *Soproni Egyetem Publicatio Repozitórium*, 2019. http://publicatio.uni-sopron.hu/1825/1/PasztorEniko_60.pdf (Utolsó letöltés: 2024. augusztus 21.)

2.2. Curriculum – a német nemzetiségi óvodapedagógusképzés

Jelen fejezet a Soproni Egyetem Benedek Elek Pedagógiai Karának német nemzetiségi óvodapedagógus képzését mutatja be.

A német nemzetiségi óvodapedagógus képzés az óvodapedagógus alapszakhoz választható szakirány, képzési ideje 6 félév, BA végzettséget ad, az óvodapedagógus alapszak megszerzéséhez összegyűjtendő kreditek száma 180, a szakirányhoz minimálisan rendelhető kreditérték 32, a szabadon választható tantárgyaké 9 kredit. A német nemzetiségi óvodapedagógus szakirány tantárgyainak oktatása és vizsgái – beleértve a záróvizsgát is – magyar és német nyelven zajlanak, a teljes képzés ötven százaléka német nyelven folyik.

A kétnyelvű záróvizsga a Szintetizáló szakmai gyakorlat I-II-ből, a szakdolgozat megvédéséből és a komplex, magyar-német záróvizsgatételeket tartalmazó záróvizsgából tevődik össze. Amennyiben a hallgatók magyar nyelven írják szakdolgozatukat, írniuk kell egy német nyelvű 15 oldalas, német nemzetiségi témával foglalkozó évfolyamdolgozatot is. A végzett hallgatók sikeres záróvizsga esetén a felsőfokú (C1) komplex nyelvvizsgával egyenértékű diplomát szereznek. Az oklevél birtokában gyakornoki óvodapedagógusi munkát végezhetnek, az első két évben mentor segíti őket az óvodapedagógusi pályakezdesben, és két év után minősítő eljárásban kell részt venniük, hogy a Pedagógus I. fokozatba léphessenek.²

Az óvodapedagógus alapképzési célon túl a nemzetiségi szakirányt választó hallgatók képzésének speciális célja, hogy végzett óvodapedagógusként képesek legyenek a 3–7 éves gyermekeknek a magyar nyelven túl nemzetiségi nyelven történő nevelésére is, a korosztályhoz illeszkedően a nemzetiségi identitás kialakítására, alakítására, a nemzetiségi kultúra közvetítésére. A pedagógusképzés mint képzési terület egyes szakjainak képzési és kimeneti követelményeit tartalmazó 63/2021. (XII. 29.) ITM rendelet³ meghatározza a Nemzetiségi szakirány hallgatóinak tudását, képességeit, attitűdjét, autonómiáját és felelősségét, szabályozza a szakmai gyakorlati képzés rendszerét is, és leírja a képzés megkülönböztető speciális jegyeit.

A német nemzetiségi óvodapedagógus képzés német nyelvű szakmai kurzusainak oktatói rendkívül nagy figyelmet fordítanak arra, hogy magas szinten, ugyanakkor a gyakorlatorientáltságot szem előtt tartva adják át azokat az ismereteket, amelyek szükségesek ahhoz, hogy a kétnyelvű óvodai nevelés eredményes legyen, és a leendő szakemberek az életkori sajátosságoknak megfelelő módszerekkel tudják átadni a gyermekeknek a német nyelvet. Ennek értelmében a Szintetizáló német

² Oktatási Hivatal honlapja. Megjelent a miniszteri döntés a 2024. évi pedagógusminősítési eljárásokba kerülésről. [https://www.oktatas.hu/koznevelés/pedagogusminosités/megjelent_2024_minositési_eljaras](https://www.oktatas.hu/kozneveles/pedagogusminosités/megjelent_2024_minositési_eljaras) (Utolsó letöltés: 2024. augusztus 1.)

³ 63/2021. (XII. 29.) ITM rendelet a pedagógusképzés képzési terület egyes szakjainak képzési és kimeneti követelményeiről. <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a2100063.itm> (Utolsó letöltés: 2024. augusztus 1.)

nyelvtan, a Kommunikációs gyakorlatok, a Nyelvművelés, a Kétnyelvűség elmélete és gyakorlata és a Német nemzetiségi óvodai foglalkozások módszertana azok a tantárgyak, amelyek a német nyelvű képzés fő pilléréit képezik. Az eredményes kétnyelvű nevelés biztosítása érdekében a hallgatók a hat óvodai nevelési terület (játék, verselés, mesélés, ének-zene, énekes játék, gyermektánc, rajzolás, festés, mintázás, kézi munka, mozgás, a külső világ tevékeny megismerése) módszertanát magyar nyelven is elsajátítják. A képzés másik pilléréit a Német nemzetiségi közművelődés, a Német és nemzetiségi gyermekirodalom, a Német nemzetiségi ismeretek tantárgyak alkotják, amelyek a német nemzetiség kultúrájával és történetével foglalkoznak, és elindítják a hallgatókat a már kialakított kisebbségi értékrendszer és a hagyományok megőrzésének útján.⁴

2.3. Szakmai gyakorlat – a német nemzetiségi óvodapedagógus-képzés

A szakmai gyakorlaton lehetőségük van a hallgatóknak az elméletben megismert kora gyermekkori nyelvátadási módszerek kipróbálására, a német nyelv valós élethelyzetekben történő alkalmazására, a természetes nyelvhasználat óvodai kommunikációs helyzetekben való gyakorlására, és az intézményes nemzetiségi hagyományápolás gyakorlatának megismerésére. Minden képzőintézmény rendelkezik gyakorló óvodákkal, ahol a hallgatók gyakorlatát tapasztalt gyakorlatvezető óvodapedagógusok segítik, a képzőintézmény gyakorlatvezető tanárai pedig rendszeres konzultációval és ellenőrzéssel garantálják a megfelelő szakmaiságot. A SOE Lewinszky Anna Gyakorló Óvodájának Aranykapu Tagóvodájában a német nemzetiségi csoportban a hallgatók az országban egyedülállóan belga tükrös megfigyelőhelyiségből kísérhetik figyelemmel a gyakorlatvezető óvodapedagógus különböző nevelési területekhez kapcsolódó bemutató foglalkozásait, és innen követhetik nyomon egymás gyakorlati vizsgáját is, ily módon kiküszöbölve a megfigyelési paradoxont. A csoportos és egyéni szakmai gyakorlat az I. szemeszterben kezdődik, és az V. szemeszterig tart az öt nevelési terület szerinti felosztásban. Az egyéni szakmai gyakorlat szemeszterenként 6 napig tart, a hallgatóknak 1 délutánt és 4 délelőttöt kell abszolválniuk az óvodai csoportban, a hatodik délelőttön gyakorlati vizsgát kell tenniük, amelyen előírás a hallgatók csoportszintű jelenléte, mivel a vizsga közös megbeszéléssel zárul a gyakorlatvezető óvodapedagógus és a gyakorlatvezető tanár irányításával. Egyéni összefüggő szakmai gyakorlatra a képzésben egy alkalommal, a VI. szemeszterben kerül sor, amely nyolc hétig tart, és a hallgatók által választott külső gyakorlóhelyszínen zajlik.⁵ Gyakorlóhelyszínek

⁴ Talabér Ferencné – Babai Zsófia: *Nyelvi nevelés – nyelvi fejlesztés a nemzetiségi óvodákban*. Budapest: Országos Közoktatási Intézet, 2004.

⁵ „A gyakorlati képzés az eredményes óvodapedagógusi tevékenységhez szükséges készségek, képességek kialakítását segíti; olyan szervezeti és tevékenységformákat biztosít, amelyek a tartalmilag és módszertanilag komplex, fokozatosan bővülő önállóságú, egymásra épülő

lehetnek a képzőintézmények bázisóvodái⁶ is, amelyekben a hallgatók jó gyakorlatokat ismerhetnek meg.

2.4. Ösztöndíjak a német nemzetiségi óvodapedagógus-képzésben

Az állami fenntartású intézmények (ELTE TÓK, EJF) hallgatói az Erasmus+ tanulmányi célú mobilitáson vehetnek részt. A pályázat célja, hogy lehetővé tegye oktatási, nyelvi és kulturális tapasztalatok megszerzését egy másik programország-beli felsőoktatási intézményben. A tanulmányi célú mobilitás (hossza 3–12 hónap) jellemzően szemeszterenként 5 hónap.⁷ A Pannónia Ösztöndíjprogramra a közérdekű vagyongazdálkodó alapítványok által fenntartott felsőoktatási intézmények hallgatói nyújthatnak be pályázatot a Tempus Közalapítványhoz. A program támogatja a rövid mobilitási lehetőségeket is, mint a külföldi konferenciákon vagy a nyári egyetemeken való részvételt.⁸ Mindkét ösztöndíjprogram lehetőséget nyújt szakmai gyakorlati mobilitásra, melynek időtartama 2–12 hónapra terjedhet ki, és célja, hogy segítséget nyújtson a hallgatóknak a közösségi munkaerőpiacon szükséges készségek elsajátításához, valamint a fogadóország gazdasági és társadalmi kultúrájának megértéséhez.

A Magyarországi Németek Országos Önkormányzata és a társnemzetiségek országos önkormányzataival alapított Nemzetiségi Pedagógus Tanulmányi Ösztöndíjat az óvodapedagógus hallgatók is igénybe vehetik.⁹ Az ösztöndíjat 2020 szeptemberétől 367 német nemzetiségi képzést folytató hallgató vette igénybe,¹⁰ a szerződést csupán 4 hallgató mondta fel. Ebben az esetben ezeknek a hallgatóknak a felvett összeget kamattal együtt kellett visszafizetniük.

2.5. Felvételi statisztikák – a német nemzetiségi óvodapedagógus-képzés

Az alábbi diagram a német nemzetiségi óvodapedagógus szakirány országos jelentkezési és felvételi statisztikáit mutatja 2010-től 2024-ig.¹¹

óvodai feladatrendszer megvalósítására tesznek alkalmassá. [...] Az összes szakmai gyakorlaton belüli kreditértéke 9 kredit.” (részlet a Képzési és kimeneti követelményekből)

⁶ SOE BPK honlapja. <https://bpk.uni-sopron.hu/bazisovodak> (Utolsó letöltés: 2024. augusztus 1.)

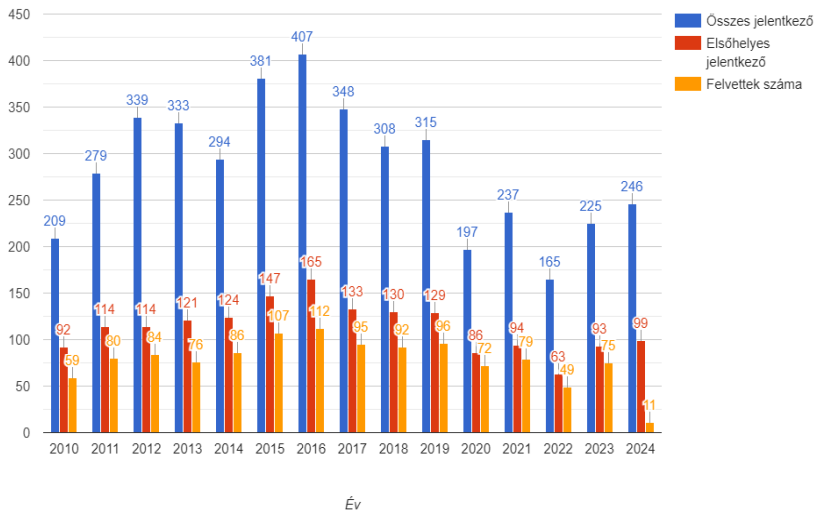
⁷ Erasmus+ honlapja. https://erasmusplusz.hu/erasmusplusz_felsooktatas (Utolsó letöltés: 2024. augusztus 1.)

⁸ TEMPUS Közalapítvány honlapja. Pannónia Ösztöndíj. <https://pannoniaosztondij.hu/> (Utolsó letöltés: 2024. augusztus 1.)

⁹ Nemzetiségi Pedagógus Tanulmányi Ösztöndíj Program honlapja: <https://nop.ldu.hu/home/index/> (Utolsó letöltés: 2024. augusztus 1.)

¹⁰ A tanulmány megjelenéséig az ösztöndíjat összesen 468 nemzetiségi képzést folytató hallgató vette igénybe. Forrás: Magyarországi Német Pedagógiai és Módszertani Központ

¹¹ ELTE Neptun VIRChart. Országos és ELTE-szintű jelentkezési és felvételi adatok 2010-től. https://neptun.elte.hu/VcShowReport/Index/821?skey=wsNC2fr62byufIVnz8ox4RNA#content_6484 (Utolsó letöltés: 2024. augusztus 28.)

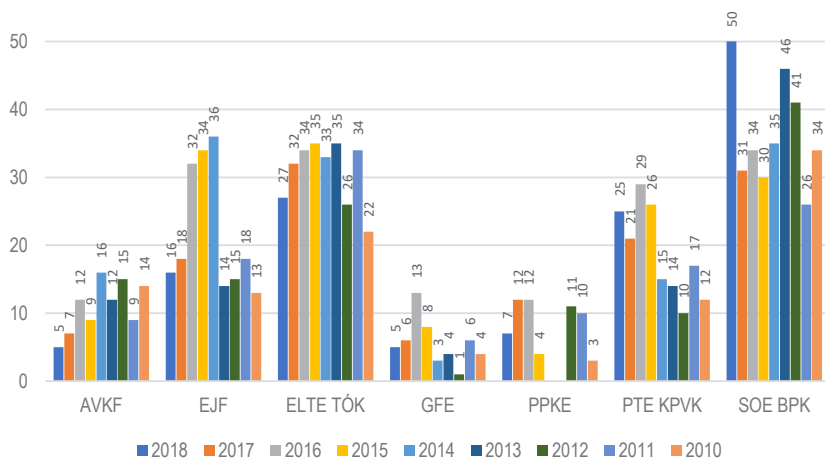

1. ábra. A német nemzetiségi óvodapedagógus-szakirány országos jelentkezési és felvételi statisztikái 2010–2024

A diagram adataiból látható, hogy 2016 volt a legkiemelkedőbb a német nemzetiségi óvodapedagógus-képzésre benyújtott összes jelentkezés (407 fő), az elsőhelyes jelentkezés (165 fő) és a felvettek (112 fő) számát illetően. 2017, 2018 és 2019 létszámai megközelítették a 2016-os évet. 2020-tól kezdődően visszaesést figyelhetünk meg. Ennek egyik oka lehetett, hogy ebben az évben vezették be a kötelező emelt szintű érettségit a felsőfokú tanulmányok megkezdésének feltételeként, ami nyilvánvalóan minden intézményben visszavetette a jelentkezők és a felvettek létszámát is. 2022 mélypontot jelentett mindhárom kategóriában, illetve a felvett hallgatók létszáma alacsonyabb volt, mint 2010-ben. A mélypont beálltát minden bizonnyal több tényező okozta. A hivatalosan 2022. július 15-ig tartó COVID-19-pandémia¹² sok traumával és bizonytalansággal járt együtt, amelyek miatt feltehetően kevesen merték vállalni a felsőoktatási tanulmányokat. Ennek egyik bizonyítéka, hogy a SOE BPK Német nemzetiségi óvodapedagógus nappali tagozatos képzésén 2022. szeptemberben hét, a levelező tagozaton mindössze három fő kezdte meg tanulmányait.

A 2024-es esztendőben 2022-höz képest megduplázódott a pedagógus pályát választók létszáma, az óvodapedagógus képzés lett az egyik legnépszerűbb 3678

¹² 2022. évi V. törvény a veszélyhelyzet megszűnésével összefüggő szabályozási kérdésekről. [https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a2200005.tv#:~:text=%C2%A7%20\(1\)%20A%20munk%C3%A1t%20a%C3%B3%20\(28.\)](https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a2200005.tv#:~:text=%C2%A7%20(1)%20A%20munk%C3%A1t%20a%C3%B3%20(28.)) (Utolsó letöltés: 2024. július 24.)

2. ábra. A német nemzetiségi óvodapedagógus országos, elsőhelyes jelentkezések száma évente és intézményenként 2010–2018

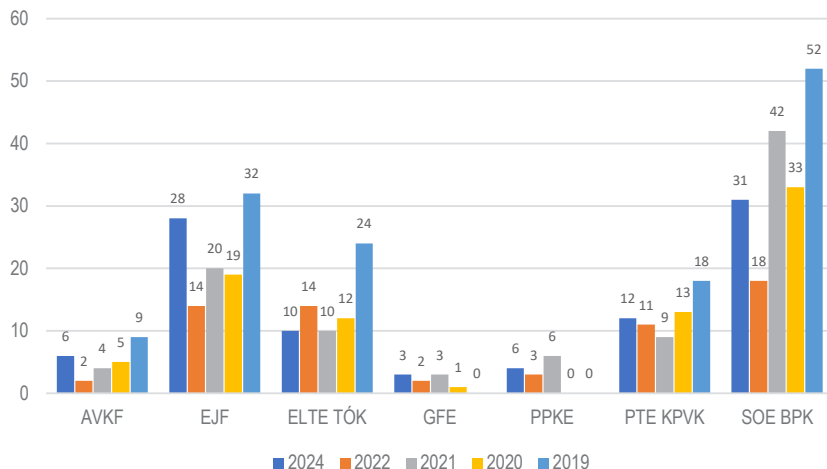
jelentkezővel.¹³ A Német nemzetiségi óvodapedagógus képzésre beadott összes és elsőhelyes jelentkezés száma azóta egyértelmű növekedést mutat. A képzőintézményektől kapott információk alapján a 7 intézménybe felvett hallgatók létszáma 97 fő volt. Pótfelvételi eljárás keretében az ELTE TÓK-ra 1 főt, a SOE BPK-ra 3 főt vettek fel. Az óvodapedagógus képzés népszerűségének növekedése háttérben szintén több tényező állhat. 2024 januárjában az óvodapedagógusok jelentős béremelésben részesültek. Az életpályamodell¹⁴ szerint 2024-től az óvodapedagógusok szabadon dönthetik el, hogy szeretnének-e részt venni a Pedagógus II. fokozatot célzó minősítési eljárásban, vagy sem, amelynek hatására hosszú távon növekedhet a szakma vonzereje.

Az alábbi diagramok (2. ábra, 3. ábra) a német nemzetiségi óvodapedagógus képzésre benyújtott elsőhelyes jelentkezések számát mutatják évente és intézményenként 2010-től 2024-ig.¹⁵ A diagramok adatai a pótfelvételi jelentkezések számadatait is tartalmazzák.

¹³ Oktatási Hivatal honlapja. Nőtt a pedagógusképzésre jelentkezők létszáma. https://www.oktatas.hu/sajtoszoba/sajtoanyagok/nott_a_pedagoguskepzesre_jelentkezo_szama/ (Utolsó letöltés: 2024. augusztus 1.)

¹⁴ Oktatási Hivatal honlapja. Megjelent a miniszteri döntés a 2024. évi pedagógusminősítési eljárásokba kerülésről

¹⁵ Oktatási Hivatal honlapja. Felsőoktatási statisztikák. [https://dari.oktatas.hu/firsttat.index; felvi.hu. Ponthatarok, statisztikák: https://www.felvi.hu/felveteli/ponthatarok_statistikak](https://dari.oktatas.hu/firsttat.index;felvi.hu.Ponthatarok,statistikak:https://www.felvi.hu/felveteli/ponthatarok_statistikak) (Utolsó letöltés: 2024. augusztus 1.); felvi.hu. Elmult évek statisztikái: https://www.felvi.hu/felveteli/ponthatarok_statistikak/elmult_evek/!ElmultEvek/index.php/elmult_evek_statistikai/

3. ábra. A német nemzetiségi óvodapedagógus országos, első helyes jelentkezések száma évente és intézményenként 2019–2024

Az Oktatási Hivatal adatai szerint 2024-ben a SOE BPK-t 31, az EJF-et 28, a PTE KPVK-t 12, az ELTE TÓK-ot 10, a GFE-t 3, a PPKE-t 6, az AVKF-t 5 fő jelöltte meg első helyen. A diagramok által jelzett időszakban (2010-től 2024-ig) átlagban a SOE BPK-t választotta a legtöbb jelentkező első helyen.

A legtöbb elsőhelyes jelentkezőt felmutató intézmény az EJF, PTE KPVK és a SOE BPK volt, amelyek számottevő német nemzetiségi lakossággal rendelkező régiókban találhatóak, az ELTE TÓK létszámai minden bizonnyal a főváros attraktivitását is tükrözik.

A német nemzetiségi óvodapedagógus szakirányt abszolváló hallgatók magyarországi elhelyezkedési lehetőségei rendkívül jók. A Nemzetiségi Pedagógus Tanulmányi Ösztöndíjprogram biztosíték arra, hogy a végzett német nemzetiségi óvodapedagógusok hazai óvodában helyezkedjenek el olyan időtartamra, ameddig részükre az ösztöndíjat folyósították.¹⁶ A német nemzetiségi óvodapedagógusoknak az óvodák nemzetiségi pótlékot fizetnek, melynek minimális összege 18.270, felső határa 45.675 forint.¹⁷ A soproni képzésnél az elhelyezkedés kapcsán ambivalens érzések fogalmazódnak meg a szakma elhivatottjaiban. A SOE BPK hallgatói

ponthatarok?filters%5Bsta_int_id%5D=66&filters%5Bsta_kar_id%5D=1273&filters%5Bsta_ev%5D=&page=5&orderBy=sta_felv_ossz&sortingBy=ASC (Utolsó letöltés: 2024. augusztus 1.)

¹⁶ Nemzetiségi Pedagógus Tanulmányi Ösztöndíj Program honlapja.

¹⁷ Tanügy-igazgatás: Nemzetiségi pótlék december 31-ig és január 1-je után. <https://aranyoskozszolg.ininet.hu/?q=node/1324> (Utolsó letöltés: 2024. július 31.)

rendszeresen vesznek részt közös szakmai projekteken Ausztriával, amely motíválólag hat az országból történő elvándorlásukra, ugyanakkor demotiválja a Nemzetiségi Pedagógus Tanulmányi Ösztöndíj igénybevételére való hajlandóságukat, azaz a Magyarország iránti elköteleződésüket. Ausztriában és Németországban középfokon folyik az óvodapedagógus képzés, a nagyfokú bevándorlás miatt rohamosan nő az óvodai csoportok gyermeklétszáma, ezért a kétnyelvű nevelés területén magas szintű szakmai ismeretekkel rendelkező, Magyarországon végzett német nemzetiségi óvodapedagógusok előtt ezen országok óvodáiban is csábító lehetőségek nyílnak meg. Bár az óvodapedagógusként történő elhelyezkedés hivatalosan csak különbözeti vizsga¹⁸ letételével lehetséges, a jelentős munkaerőhiány miatt a munkaadók egy része kényszerhelyzetben lévén eltekint ettől, vagy átmenetileg alkalmazza a Magyarországon végzett szakembereket a feltétel későbbi teljesüléséig. A hazai megfelelő szakemberellátottság biztosításához több résztvevőnek az aktív közreműködésére van szükség. A német nemzetiségi óvodák vezetőinek közvetlen kapcsolatba kellene lépniük a régiójukban található képzőintézménnyel, és jelezniük kellene irányába a fellépő munkaerőszükségletet. A hallgatóknak már tanulmányaik során tájkozódniuk kellene a régiók állás kínálatáról, hogy a stúdium abszolválását követően sikerrel pályázhassák meg a betölthető állásokat, akár a rövid távolságon belüli ingázást is vállalva. A képzőintézmények már a képzés során felhívhatják a hallgatók figyelmét szakmai továbbképzéseken való rendszeres részvételre, amelyek kapcsolati tőkét jelentenének mind a hallgatók, mind az óvodák számára, amiből mindkét fél profitál, javítva az országos szakember ellátottságot.

3. A magyarországi német tanítóképzésről

3.1. Bevezető gondolatok a német nemzetiségi tanítóképzéshez

A magyarországi német gyerekek szocializációja a családjukban ma már többnyire magyar nyelven történik, így legtöbbször az iskolára hárul az a feladat, hogy a nemzetiségi anyanyelvet – a németek tulajdonképpeni anyanyelvét – megtanítsa a gyerekeknek. Emellett feladata az iskolának a nemzetiségi kultúra átadása is, valamint a nemzetiségi identitás erősítése vagy éppen a kialakítása. A magyarországi német nemzetiségről és a nyelvükről bővebben lásd Knipf-Komlósi és Müller 2018. és 2019. évi, valamint Müller 2020. évi tanulmányát.¹⁹ A nemzetiségi isko-

¹⁸ Stadt Wien honlapja: Anerkennung im EU-Raum erworbener Diplome. <https://www.wien.gv.at/amtshelfer/wirtschaft/anerkennung/qualifikation/paedagogik/gleichstellungsverfahren.html> (Utolsó letöltés: 2024. augusztus 1.)

¹⁹ Knipf-Komlósi, Elisabeth – Müller, Márta: Sprachfördermaßnahmen zur Erhaltung der deutschen Sprache in Ungarn. In: Ammon, Ulrich – Schmidt, Gabriele (Hrsg.): *Förderung der deutschen Sprache weltweit*. de Gruyter, 2019. 483–500.; Knipf-Komlósi, Elisabeth – Müller, Márta:

láknak nagyon jelentős szerep jut a magyarországi németek jövőjének alakítása szempontjából, mert a német köznyelv és a nemzetiségi kultúra átadásának szabályozott kereteket biztosít. A köznevelés német-specifikus lehetőségeit szülők és diákok szívesen használják, ezt Knipf-Komlósi és Müller 2017-ben, valamint Miskei és Müller 2021-ben publikált mérései is alátámasztják, amelyek azt mutatják, hogy a német nyelvvel és beszélőikkel kapcsolatos attitűdök mind a fiatal, mind az idősebb generáció esetében igen pozitívak.²⁰

Mivel a magyarországi főiskolák és egyetemek számára a képzési és kimeneti követelmények írják elő az oktatás fő tartalmi elemeit, ezért minden egyetem és főiskola ehhez igazítja a képzéseit, de természetesen a mintatanterv kialakításában lehetnek eltérések az egyes intézmények között. Ezért fontos hangsúlyozni, hogy jelen fejezet az ELTE Tanító- és Óvóképző Karának képzési gyakorlatát mutatja be. Az ELTE TÓK jogelődje az első magyarországi állami tanítóképző, 1869-ben alakult. Már a II. világháború előtt is működött az intézményben német nemzetiségi képzőhely, mely rövid szünet után a szocialista időkben újraindult. A német nemzetiségi tanítóképzés történeti vonatkozásairól bővebben lásd Márkus 2019-es és Márkus – M. Pintér 2019-es tanulmányait,²¹ valamint Klein – Márkus – Meier 2020. évi kötetét.²²

Jelenleg öt fő látja el német szakosként az Idegen Nyelvi és Irodalmi Tanszék német munkacsoportjának keretein belül a képzési feladatokat, közülük egy fő német anyanyelvi lektor, két fő rendelkezik PhD fokozattal, közülük egy fő habilitációval, egy fő módszertanos tanárként a gyakorlati képzésért felelős. A többi tanszékről is bekapcsolódnak az oktatásba nem német szakos oktatók, akik jól

Zwischen Vitalität und Aufgabe: Dynamische Aspekte in der Sprache der deutschen Minderheit in Ungarn. *Jahrbuch des Bundesinstituts für Kultur und Geschichte der Deutschen im östlichen Europa* 26, 2018. 51–67.; Müller, Márta: Bildungswesen der Ungarndeutschen. *Spiegelungen: Zeitschrift für deutsche Kultur und Geschichte Südosteuropas* 15(1), 2020. 67–76.

²⁰ Knipf-Komlósi, Elisabeth – Müller, Márta: Deutsche sind hilfsbereit, aber verschlossen: Affektive Komponenten der Einstellung ungarndeutscher Jugendlicher zur deutschen Sprache und ihrer Sprecher. In: Keyes, Erika – Kriston, Renata – Schönenberger, Manuela (Hrsg.): *Sprachen, Literaturen und Kulturen im Kontakt*. Verlag Dr. Kovac, 2017. 533–540.; Miskei, Réka – Müller, Márta: Einstellungen von jüngeren und älteren Ungarndeutschen zur deutschen Sprache und zu ihren Sprechern. In: Földes, Csaba (Hrsg.): *Kontaktvarietäten des Deutschen im Ausland*. Gunter Narr Verlag, 2021. 445–460.

²¹ Márkus Éva – M. Pintér Tibor: Kezdetben vala... Szepeskáptalan. Az első német nemzetiségi tanítóképző intézet a történelmi Magyarország területén. *Fórum Társadalomtudományi Szemle*. 2019/2. 93–102 és Márkus Éva – M. Pintér Tibor: A 200 éves német nyelvű tanítóképzés története Magyarországon. *Pedagógusképzés*, 2019/1–2. 78–108. DOI: 10.372005/TEL-hun.2019.1-2.04. <http://ojs.elte.hu/pedagoguskepzes/article/view/1316/1080> (Utolsó letöltés: 2024. június 8.)

²² Klein, Agnes – Márkus, Éva – Meier, Jörg (Hrsg.): „Auf die Lehrenden kommt es an“. *Konferenz zum 200 jährigen Jubiläum der deutschsprachigen Primarschullehrerbildung in Ungarn*. Praesens Verlag, 2020. (Beiträge zur Fachdidaktik 5).

beszélnek németül, és például a testnevelés, a zenei nevelés, a környezetismeret, a matematika, a vizuális kultúra, a neveléstudomány stb. tárgyak oktatását vállalják német nyelven. Ez azért is fontos, mert a képzési és kimeneti követelmények (kkk) által jogszabályban előírt 50%-os német nyelvű képzési arány csak az ő segítő közreműködésükkel valósítható meg. Áldozatvállalásukért, a rengeteg plusz készülésként nagy tisztelet illeti őket, munkájukat egy speciális, dedikált minisztériumi támogatásnak köszönhetően tudjuk díjazni.

Oktatóinkat jó munkakapcsolat fűzi az ELTE tanárképzésért felelős másik kara, a BTK oktatóihoz, ami kutatási együttműködésekben is megmutatkozik. A hagyományos, történelmi múlttal rendelkező négy német nemzetiségi tanítóképző – az Eötvös József Főiskola (EJF) Baja, a Pázmány Péter Katolikus Egyetem (PPKE) BTK Esztergom, a Pécsi Tudományegyetem (PTE) KPVK Szekszárd és az ELTE TÓK Budapest – között szintén jó a szakmai együttműködés. Záróvizsgákon rendszeresen közreműködnek nálunk a társintézmények vezető oktatói. Az ELTE TÓK és az EJF helyzete annyiban közös, hogy mindkét intézmény állami, minisztériumi fenntartású maradt, nem volt részese a közfeladatot ellátó közérdekű vagyongazdálkodási alapítványi, röviden a KEKVA-s intézményi átalakulási folyamatnak. Ilyen átalakuláson ment át a PTE KPVK. A Pázmány Péter Katolikus Egyetem BTK pedig a felsőoktatási intézmények egy harmadik csoportját képviseli, az egyházi fenntartású egyetemek közé tartozik. Történetét tekintve 2000 előtt mind a négy képző önálló tanítóképző főiskola volt.

3.2. Curriculum – a német nemzetiségi tanítóképzés

A magyarországi német tanítóképzés a mintatanterve szerint 8 féléves, és BA végzettséget ad. A hallgatók magyar és német nyelvű diplomát kapnak, ami feljogosítja őket a tanításra nemcsak a magyarországi német nemzetiségi iskolákban, hanem a magyar iskolák alsó tagozatán is. A nemzetiségi tanítóképzés a bolognai rendszerre való átállás óta csupán szakirány – a tanító BA szak szakiránya –, előtte külön szak volt. Magyarországon nem lehetséges tanítóként MA fokozatot szerezni, holott ez az Európai Unió több országában is bevett gyakorlat, például Szlovákiában, Ausztriában, Olaszországban, Finnországban stb. Az ELTE TÓK német nemzetiségi tanító végzettséjé számára lehetőség van egy év (két szemeszter) alatt Master Primarstufe végzettséget szerezni az osztrák Felső-Ausztriai Pedagógiai Főiskolán (PH OÖ Linz) annak a szerződésnek köszönhetően, amit – hosszas előkészítő munkát követően – a két intézmény rektora írt alá néhány éve. A képzést eddig kevesen végezték el, egy soproni és egy pécsi végzettről biztosan van tudomásunk. Ők osztrák diplomát kapnak a képzés után, ami feljogosítja őket arra, hogy tanítóként Ausztriában helyezkedjenek el. A végzettek információink alapján nem élnek ezzel a lehetőséggel. Cserébe viszont kiváló célnyelvi és módszertani felkészültségű végzettek érkeznek azokba az iskolákba, ahol ők elhelyezkednek, akik a tudományos kutatásokra is felkészültek, hiszen a diplomájukkal szabad utat

nyernek a doktori képzés, a PhD-tanulmányok felé. Így segíthetik iskolájuk pedagógiai megújulását, megújítását, innovációs törekvéseit is.

Amikor a hagyományos, történelmi múltú német nemzetiségi képzőhelyek és a német nemzetiségi képviselői szervek együttes kezdeményezésére 2022-ben megváltoztak a szak központilag előírt képzési és kimeneti követelményei, azután már 50%-ban német nyelven zajlott az oktatás. A változás évében a képzés egészéhez (240 kredit) viszonyítva csak nagyon kisarányú német nyelvű szakiránymodul (36–42 kredit) társult, amihez még fel lehetett venni maximum 12 kredit értékben szabadon választható tárgyat – szintén német nyelven.

A hallgatóinknak lehetőségük van az EU által biztosított Erasmus+ csereprogram keretében német nyelvterületen, partnerintézményeinkben (jellemzően Ausztriában vagy Németországban) tölteni egy-egy félévet, és ott egyetemre járni, vagy a szakmai gyakorlat lehetősége is nyitva áll számukra. Ez azt jelenti, hogy ösztöndíjjal végezhetnek szakmai gyakorlatot egy európai uniós tagállam iskolájában. A belső nemzetköziesítés szellemében, az Erasmus+ oktatói mobilitás keretében meghívunk osztrák vagy német vendégoktatókat, akik helyben, Budapesten kínálnak hallgatóink számára különböző témákban német nyelvű kurzusokat. Hallgatóink számára az Erasmus+ nyújtotta BIP (Blended Intensive Programme)²³ lehetőségét is felkínáljuk, ez viszonylag népszerű közöttük, mert három év alatt mindössze általában 2x5 napot kell a külföldi partnerintézményekben eltölteni. Ennek az oktatási csereformának jelentős a kulturális, nyelvi és módszertani hozadéka, nagy fejlődési lehetőséget kínál a hallgatók részére, akik kreditet is kapnak a részvételért minimum 3 kredit értékben. A fizikai mobilitás idejére ösztöndíjat kapnak a hallgatók. „A BIP egy olyan mobilitási forma, mely során a hallgatók kombinált – fizikai és virtuális – mobilitásban vehetnek részt tanulási céllal. A programot minimum 3 felsőoktatási intézmény 3 különböző programországból szervezi.”²⁴ Ezáltal „lehetővé teszi a felsőoktatási hallgatók számára, hogy részben virtuális, részben rövidtávú mobilitás keretében oktatási, nyelvi és kulturális tapasztalatokat szerezzenek.”²⁵ A rövid idejű mobilitás célja, „hogy a hallgatók különböző nézeteket, ismereteket, oktatási és kutatási módszereket, valamint a saját tanulmányi területükön alkalmazott munkagyakorlatokat ismerhessenek meg európai és nemzetközi kontextusban.”²⁶

A tanítóképzés curriculumuma tartalmazza mindazokat a kurzusokat és mindazt az ismeretanyagot, amit a magyar és amit a német nemzetiségi tanítóvá váláshoz a hallgatóknak el kell sajátítaniuk, amit a kkk előír: „A képzés célja tanítók képzése,

²³ Felsőoktatási hallgatók rövid távú mobilitása: Blended Intenzív Program (BIP) https://erasmusplusz.hu/erasmus_palyazati_lehetosegek_hallgatoknak/felsooktatasi-hallgatok-rovid-tavu-mobilitasa-blended-intenziv-program-bip (Utolsó letöltés: 2024. június 8.)

²⁴ Felsőoktatási hallgatók rövid távú mobilitása: Blended Intenzív Program (BIP)

²⁵ Uo.

²⁶ Uo.

akik – a változó társadalmi szükségleteknek, az általános iskolai nevelés-oktatás céljainak megfelelően – képesek a tanulók személyiségének komplex fejlesztésére, a tanító teljes szerepkörének betöltésére. [...] Felkészültek tanulmányok mesterképzésben történő folytatására.”²⁷

„A nemzetiségi tanító felkészült az általános iskola első négy évfolyamán valamennyi műveltségi terület és az első hat évfolyamán a nemzetiségi anyanyelvi nevelés nevelési-oktatási feladatainak ellátására is.”²⁸ Tehát például pszichológiai, pedagógiai, társadalomtudományi, matematikai és matematikadidaktikai vagy informatikai tartalmak mellett a magyar népzenei kincset ugyanúgy ismerniük kell, mint a hazai németiség népdalkincsét. A zenei nevelés módszertanát pedig két nyelven sajátítják el, az Ének-zenei Tanszék tantárgyfelelősségében magyarul, az Idegen Nyelvi és Irodalmi Tanszék német munkacsoport tantárgyfelelősségében meg értelemszerűen németül, hiszen – mivel a korábbiakban szó volt róla, hogy a gyerekek tulajdonképpen német nyelvtudás nélkül érkeznek az iskolába, ezért – a kétnyelvi zenei nevelés módszertanát is meg kell tanulniuk a hallgatóknak, mind elméletben, mind a gyakorlatban. Igaz ez a környezeti és a testi, valamint a vizuális kulturális nevelésre is.

A tanterv része a magyarországi németek kultúrája, néprajza és történelme is, benne a hazai németek irodalmával és gyermekirodalmával. Mindezen kurzus oktatása során nagy hangsúlyt helyezünk a didaktikai ismeretek átadására is, vagyis arra, miként kell ezeket az ismereteket a fiatal, alsó tagozatos korosztály számára életkoruknak megfelelően, játékosan közvetíteni.

A tanterv részét képezik a német nyelvészeti, nyelvjárási tartalmak is, valamint a német országismeret, az irodalom és a gyermekirodalom. Az első és második félévben az Integrált nyelvi fejlesztés és grammatikai ismeretek I–II. kurzusok az éppen belépett, tanulmányukat megkezdő hallgatók célnyelvi fejlesztését szolgálják, a két félév elvégzése után nyelvi alapvizsgát kell tenniük. Az Integrált nyelvi fejlesztés és grammatikai ismeretek I–II. kurzus több, az elkövetkezendő félévekben elvégzendő tárgy előfeltétele. A Nyelvtani rendszerezés és évfolyamdolgozat nevű kurzus részben előbbiekhöz kapcsolódik, részben pedig a kutatásmódszertan és tudományos igényességgel írott német nyelv elsajátítását szolgálja, ami a hallgatókat felkészíti a későbbi német nyelven írandó szakdolgozattal kapcsolatos feladatokra is. A német nyelvű évfolyamdolgozat témáját az egyetemen kínált tantárgycsoportokból választhatják ki a hallgatók. Minden témát gondoz egy német szakos témavezető, aki konzultációk formájában segíti őket a kutatásban, a szakirodalom megtalálásában, a megfelelő, tudományos igényű szakirodalmi hivatkozások és a dolgozat elkészítésében.

²⁷ 63/2021. (XII. 29.) ITM rendelet a pedagógusképzés képzési terület egyes szakjainak képzési és kimeneti követelményeiről

²⁸ Uo.

Az ELTE TÓK 2024 ősztől érvényes részletes nemzetiségi tanítói tanterve óra, vizsga- és kredittervet tartalmaz heti óraszámokkal és előfeltételekkel. Ez a terv az alábbi linken található: <https://www.tok.elte.hu/dstore/document/3169/20245n.pdf>. Ennek része a német nemzetiségi tanító szakirány tanterve is.

3.3. Szakmai és gyakorlati képzés a német nemzetiségi tanítóképzésben

A német nemzetiségi tanítóképzés a gyakorlatorientált felsőoktatási képzések közé tartozik. A szakmai képzés gyakorlatorientált, amit a hallgatók értékelnek és megbecsülnek. A gyakorlati képzés fő színtere a gyakorlóiskola alsó tagozata és az 5–6. osztály, ami a mi esetünkben a XIII. kerületi Pannónia Német Nemzetiségi Kétnyelvű és Angol Nyelvet Oktató Általános Iskola,²⁹ itt több tantárgyat német (illetve német és magyar) nyelven tanulnak a gyerekek. A 8. évfolyam végén tanulóik fele sikeres középfokú nyelvvizsgát tesz.

A hallgatók minden félévben valamilyen típusú szakmai gyakorlatot végeznek, a német nemzetiségi képzéshez kapcsolódóan is több féléven keresztül először hospitálnak, illetve később végeznek csoportos vagy egyéni tanítási gyakorlatot maguk is. A képzés része az is, hogy bizonyos tantárgyakat németül tanítanak alsó tagozaton, majd egy másik félévben a német nyelvet az 5–6. osztály valamelyikében.

Más nemzetiségi iskolával is szoros az ELTE TÓK kapcsolata, mert a nemzetiségi tanító szakos hallgatók az utolsó félévben tíz hetes összefüggő szakmai gyakorlaton vesznek részt külső iskolákban, melynek helyszínét maguk választják ki. Ezekben a választott intézményekben kerül sor többnyire a zárótanításokra is, melyre az egyetemi oktatók kilátogatnak, hogy a gyakorlatot végigkísérő mentorral együtt értékeljék a hallgató gyakorlati teljesítményét. Amennyiben a hallgató vidéken, Budapesttől távolabb fekvő településen teljesíti a tízhetes gyakorlatát, akkor lehetőséget kap arra, hogy egy budapesti iskolában végezze a zárótanítást.

Az ELTE TÓK szívesen szervez látogatást a hallgatók számára olyan nemzetiségi köznevelési intézménybe is, ahol valamilyen pedagógiai jógyakorlatot tud bemutatni. Példaként említhető a vásártéri Pilisvörösvári Német Nemzetiségi Általános Iskola (<https://nnai.hu/>), ahol többek között a német nyelvjárás használatát lehet bemutatni a nevelési-oktatási gyakorlatban. 2017 szeptembere óta az intézmény Pilisvörösvár Német Nemzetiségi Önkormányzata fenntartásában működik.³⁰ Jó a

²⁹ Budapest, XIII. kerület, Pannónia Német Nemzetiségi Kétnyelvű és Angol Nyelvet Oktató Általános Iskola. <https://www.pannoniaaltisk.hu/> (Utolsó letöltés: 2024. június 8.)

³⁰ Pilisvörösvári Német Nemzetiségi Általános Iskola honlapja: <https://nnai.hu/bemutakozas/iskolank-tortenete/> (Utolsó letöltés: 2024. június 8.)

kapcsolat a Budaörsi Jakob Bleyer Heimatmuseummal,³¹ ahol a hallgatók megtapasztalhatják a múzeumpedagógiai foglalkozások előnyeit.³²

3.4. Ösztöndíjak a német nemzetiségi tanítóképzésben

A pedagógushallgatók a fent említett Erasmus+ tanulmányi, illetve szakmai gyakorlati ösztöndíjlehetőségek mellett a Klebelsberg ösztöndíjra (Klebelsberg Képzési Ösztöndíj Program³³) is pályázhatnak, „melynek célja a megfelelően képzett, szakmailag elhivatott, gyakorlati tapasztalattal rendelkező pedagógus-utánpótlás biztosítása.” Az ösztöndíj összege „125 000 forint, 250 000 forint, vagy 375 000 forint/félév lehet, ennek elbírálása függ a tanulmányi eredménytől, illetve attól, hogy milyen szakon tanul az ösztöndíjas, és hogy a munkavállalásához mely régiót preferálja”. A hallgatók státusa, illetve elhelyezkedése ezen szabályzat alapján a következő módon alakul:

„Már nem csak a tankerületi központok által fenntartott köznevelési intézményekben, illetve a közfeladatot ellátó közérdekű vagyongazdálkodási alapítvány (ún. modellváltó egyetemek) által fenntartott felsőoktatási intézményi fenntartású, vagy egyházi, egyházi felsőoktatási intézményi fenntartású köznevelési intézményben, hanem állami felsőoktatási intézmény által fenntartott, illetve 100%-ban állami tulajdonban lévő köznevelési intézményben is elhelyezkedhet. A pedagógusi munkavégzés időtartama kötött, legalább addig tart, ameddig a hallgató a tanulmányok során az ösztöndíjat kapta. A végzett hallgató természetesen önállóan is kereshet megfelelő munkahelyet, és vállalhat munkát olyan köznevelési intézményben, amely részt vesz a Programban, amennyiben nem felel meg számára a Klebelsberg Központ által felajánlott, szakképzettségének megfelelő állások egyike sem. Az ösztöndíjas indokolt esetben szünetelteszheti a munkába állását, például gyermekvállalás esetén, vagy ha doktori tanulmányokat folytat.”³⁴

³¹ Jakob Bleyer Heimatmuseum honlapja: <https://heimatmuseum.hu/> (Utolsó letöltés: 2024. június 8.)

³² A vonatkozó tantervi kurzusok elnevezései: Egyéni komplex pedagógiai gyakorlat I–II. az 1-2. félévben; Csoportos óramegfigyelések és Tanító az iskolában a 3. félévben; Csoportos tanítási gyakorlat I–III. a 4–5–6. félévben; Német nemzetiségi tanítási gyakorlat I–II. a 6-7. félévben; Kiemelt figyelmet igénylő gyerekek nevelése gyakorlat a 7. félévben; az utolsó, 8. félévben Komplex szakmai gyakorlat és a német nyelvű zárótanítás. Kiemelt figyelmet igénylő gyerekek nevelése gyakorlat a 7. félévben, az utolsó, 8. félévben Komplex szakmai gyakorlat és a német nyelvű zárótanítás.

³³ Klebelsberg Központ honlapja. Klebelsberg Képzési Ösztöndíj Program: <https://kk.gov.hu/klebelsberg-kepzesi-osztondij> (Utolsó letöltés: 2024. június 8.)

³⁴ Klebelsberg Központ honlapja, Klebelsberg Képzési Ösztöndíj Program.

3.5. Nemzetiségi Pedagógus Tanulmányi Ösztöndíj

A KKÖP-n felül a nemzetiségi ösztöndíjat (Nemzetiségi Pedagógus Tanulmányi Ösztöndíj Program³⁵) is megpályázhatják a nemzetiségi tanító szakos hallgatók. Az ösztöndíjat a Magyarországi Németek Országos Önkormányzata alapította a Magyar Kormányval való együttműködésben a német nemzetiségi pedagógus-utánpótlás biztosítása érdekében.

„A nemzetiségi pedagógus-utánpótlás biztosításának elősegítése érdekében a NPTÖ célja, hogy a képzést biztosító felsőoktatási intézményekben hallgatói jogviszony (nappali, esti, levelező) létesített és szakmailag elhivatott nemzetiségi óvodapedagógus, tanító és tanár, illetve az adott nemzetiség nyelv és kultúra tanára hallgatókat ösztöndíjban részesítse.”³⁶

„Az ösztöndíj időtartama aktív hallgatói jogviszony mellett tanévenként 10 hónap. A tanulmányaikat megkezdő, első évfolyamos hallgatók részére a tanév 1. szemeszterében (5 hónapra) egységesen a nappali tagozatos hallgatók részére 60 000 Ft/hó, az esti és a levelező tagozatos hallgatók részére 40 000 Ft/hó; További évfolyamokon, illetve az első évfolyam 2. félévétől szemeszterenként (5 hónapra) súlyozott tanulmányi átlaghoz kötöttek:

a.) Kitűnő tanulmányi átlag (4,50 felett) esetén:

nappali tagozaton: nettó 75 000 Ft/hó; esti/levelező tagozaton: nettó 50 000 Ft/hó

b.) Jó tanulmányi átlag (3,50–4,49 között) esetén:

nappali tagozaton: nettó 50 000 Ft/hó; esti/levelező tagozaton: nettó 30 000 Ft/hó

c.) Az előző félév sikeres teljesítése (3,49 alatt) esetén:

nappali tagozaton: nettó 25 000 Ft/hó; esti/levelező tagozaton: nettó 15 000 Ft/hó

Az ösztöndíj összege személyi jövedelemadó-mentes. Az ösztöndíj nem zárja ki más ösztöndíjas jogviszony fennállását.”³⁷

„Az ösztöndíjas hallgatónak vállalnia kell, hogy

- a tanulmányait eredményesen folytatja, törekszik a minél jobb tanulmányi átlag elérésére;
- a nemzetiségi óvodapedagógus, tanítói vagy nemzetiségi tanár szakon alapképzésben vagy szakirányú továbbképzési szakon/műveltségterületi részismereti képzésben vagy

³⁵ Magyarországi Németek Országos Önkormányzata honlapja. Nemzetiségi Pedagógus Tanulmányi Ösztöndíj Program. <https://ldu.hu/nemzetisegei-pedagogus-tanulmanyi-osztondij-program?lang=hu> (Utolsó letöltés: 2024. június 8.)

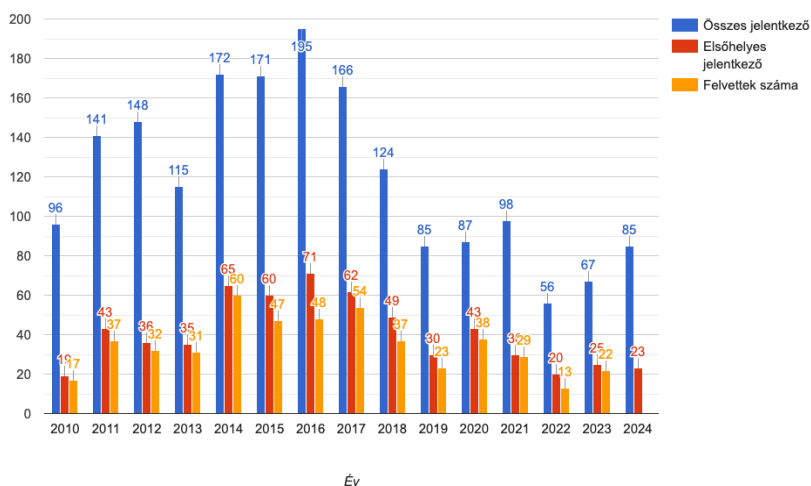
³⁶ Nemzetiségi Pedagógus Tanulmányi Ösztöndíjprogram 2020/2021. https://ldu.hu/wp-content/uploads/2021/10/nop_flyer_magyar_2020.pdf (Utolsó letöltés: 2024. június 8.)

³⁷ Nemzetiségi Pedagógus Tanulmányi Ösztöndíjprogram 2020/2021.

- osztatlan (10–12 szemeszter), vagy rövid ciklusú (2/4/5 szemeszteres); illetve adott nemzetiségi nyelv és kultúra tanára végzettséget és szakképzettséget szerez;
- tanulmányai alatt részt vesz a felsőoktatási intézménye és a lakó/tartózkodási helyén szervezett nemzetiségi tartalmú programokon, képzéseken, amennyiben azok tanulmányi kötelezettségeinek teljesítését nem akadályozzák;
- az oklevél megszerzését követően a szakképzettségének megfelelően nemzetiségi pedagógus főállású közalkalmazotti jog- vagy munkaviszonyt létesít, illetve tart fenn legalább az ösztöndíj folyósítási idejének megfelelő időtartamban.³⁸

3.6. Felvételi statisztikák – a német nemzetiségi tanítóképzés

A 4. diagram a német nemzetiségi tanító szak országos jelentkezési és felvételi statisztikáit mutatja 2010-től 2024-ig.³⁹

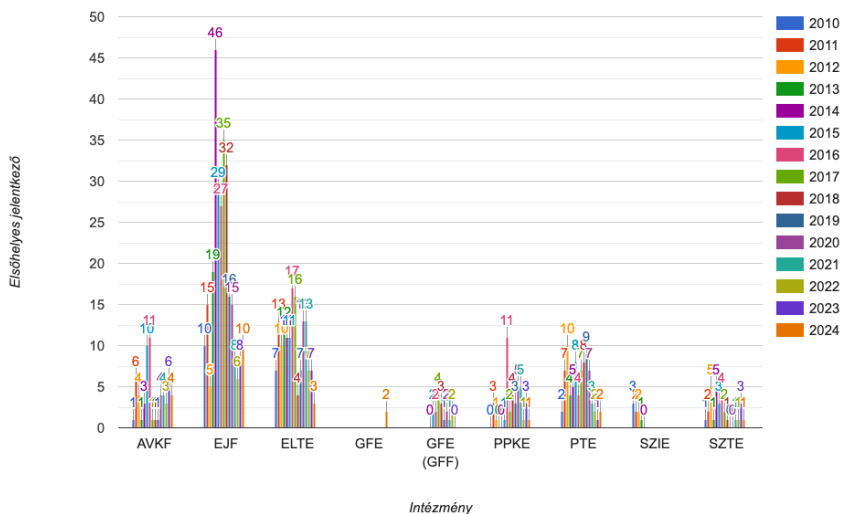
4. ábra. A német nemzetiségi tanító szak országos jelentkezési és felvételi statisztikái 2010–2024

A 2016-os év volt a legkiemelkedőbb a jelentkezők számát tekintve, akkor 195 fő jelentkezett összesen német nemzetiségi tanítóképzésre, ebből 71-en első helyen. A felvettek számát tekintve a 2014-es év volt a legkiemelkedőbb, ekkor 60 fő nyert felvételt német nemzetiségi tanító szakirányra. 2022 volt a mélypont 13 felvett hallgatóval.

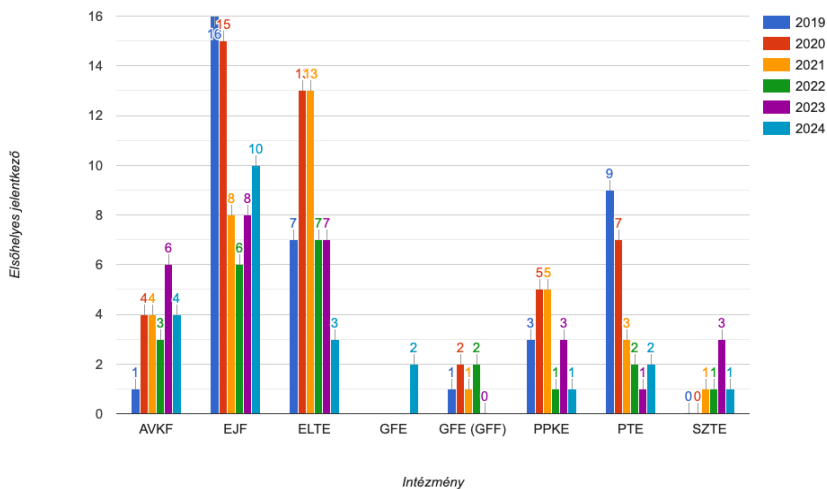
³⁸ Nemzetiségi Pedagógus Tanulmányi Ösztöndíjprogram 2020/2021

³⁹ ELTE Neptun VIRChart

Az 5. ábra a német nemzetiségi tanító országos, elsős helyes jelentkezések számát mutatja évente és intézményenként 2010-től 2024-ig:⁴⁰

5. ábra. A német nemzetiségi tanító országos, elsős helyes jelentkezések száma évente és intézményenként 2010–2024

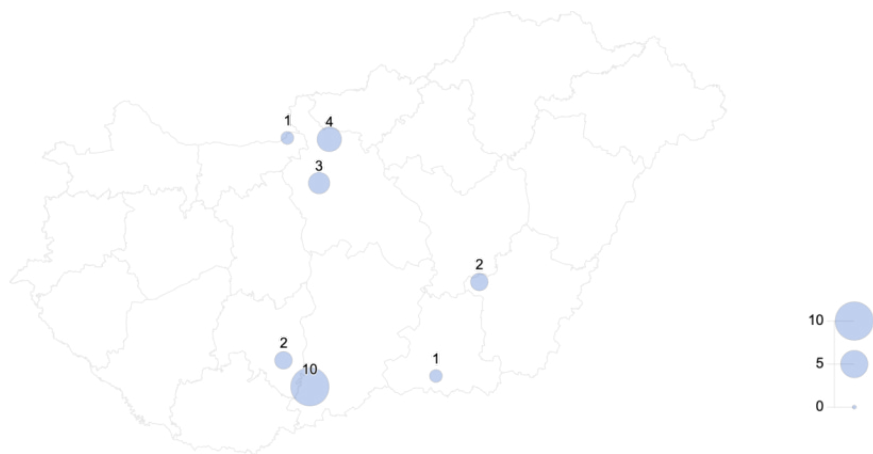
6. ábra. A német nemzetiségi tanító elsős helyes jelentkezések száma intézményenként, 2019–2024

⁴⁰ ELTE Neptun VIRChart

A diagram alapján a bajai Eötvös József Főiskolát jelölte meg első helyen a legtöbb jelentkező, szám szerint 46 fő a 2014. évben – ha a rendes, a keresztféléves és a pótfelvételi eljárásokat is figyelembe vesszük. Ugyanez az adat – a német nemzetiségi tanító elsőhelyes jelentkezések száma intézményenként – az utóbbi 6 év számait tekintve letisztultabb képet, és sajnos kevesebb jelentkezőt mutat, évi 16 fő volt a legtöbb elsőhelyes jelentkező 2019-ben Baján az EJF-n:⁴¹

A legtöbben az EJF-et, az ELTE TÓK-ot és a Pécsi Tudományegyetemet jelölték meg első helyen a 2019 és 2024 közötti években. Folyik még jelenleg német nemzetiségi tanítóképzés a váci Apor Vilmos Katolikus Főiskolán, a Gál Ferenc Egyetemen (a korábbi Gál Ferenc Főiskolán), a Pázmány Péter Katolikus Egyetem BTK-n Esztergomban és a Szegedi Tudományegyetemen. A SZIE-n időközben megszűnt a német nemzetiségi tanítóképzés.

2024-ben térképen ábrázolva így néz ki az elsőhelyes jelentkezők száma a képzés helyszíne, azaz a városok szerint:⁴²

1. térkép. Az elsőhelyes jelentkezők száma a képzés helyszíne szerint 2024-ben

3.7. Elhelyezkedési lehetőségek – német nemzetiségi tanítóképzés

Az elhelyezkedési lehetőségek kiválóak, hiszen a nemzetiségi tanítók száma Magyarországon jelenleg (2024-ben) alacsony, így egyáltalán nem probléma a végzettjeink számára az elhelyezkedés, válogathatnak is az állásajánlatokból. Az iskolák nemzetiségi pótlékot fizetnek a tanítók bére mellé, amennyiben nemzetiségi

⁴¹ ELTE Neptun VIRChart

⁴² ELTE Neptun VIRChart

tagozatos tanulókat oktatnak. A diplomájukkal az EU német nyelvű országaiban is el tudnak helyezkedni, bár Bajorországban például különbözeti vizsgák letétele nélkül csak óvodákban. Az iskolai munkához szigorú különbözeti vizsgák letétele szükséges.

4. Egymásra utalva: a nemzetiségi tanárképzés és a közoktatás kölcsönös függőségi kapcsolata

A német nyelvet a magyar közoktatási rendszerben idegen nyelvként és nemzeti-
iségi nyelvként egyaránt el lehet sajátítani. Nemzetiségi nyelvet kizárólag nemze-
tiségi iskolában, illetve német nemzetiségi tagozattal rendelkező oktatási intézmé-
nyekben tanulhatnak a diákok. A nemzetiségek jogairól szóló 2011. évi CLXXIX.
törvény⁴³ rendelkezik a nemzetiségi oktatás formáiról, és meghatározza a kötele-
zően közvetítendő nemzetiség-specifikus ismereteket, melyek a nemzetiség és az
anyaország földrajza, történelme, irodalma, kulturális értékei, hagyományai, vala-
mint a nemzetiségi jogok és intézményrendszer. Ellentmondásos, hogy míg a nem-
zetiségi nyelv és a nemzetiséggel kapcsolatos ismeretek elsajátításának lehetősége
a nemzetiségi iskolákra korlátozódik, ezekben az intézményekben a „nemzetisé-
gi nyelv oktatására – minden iskolatípus bármely évfolyamán – alkalmazható az
is, aki alapfokozattal és nyelvtanári vagy idegen nyelv- és irodalom szakos tanári
szakképzettséggel vagy okleveles általános iskolai idegen nyelv és kultúra taná-
ra szakképzettséggel rendelkezik.”⁴⁴ Ők jogosultak nemzetiségi pótlékre is, mivel
folyósítása nincs német nemzetiségi végzettséghez kötve. Minden pedagógus jo-
gosult rá, aki „nemzetiségi nyelvű óvodában, iskolában, kollégiumban állandó jel-
leggel nemzetiségi anyanyelven nevelő, oktató munkát végez.”⁴⁵

A német nemzetiségi oktatásra az anyanyelvű, a kétnyelvű és a nyelvoktató
nemzetiségi nevelés-oktatás jellemző. A nyelvoktató nemzetiségi nevelés-oktatás
lehet hagyományos vagy bővített. A német nemzetiségi oktatásban típustól függet-
lenül heti öt német nyelv- és irodalom, valamint heti egy német népismereti óra
megtartása kötelező.

A német anyanyelvű nemzetiségi nevelési-oktatási forma csak két külföldi né-
met iskolában, a győri Audi Hungária Iskolaközpontban és a bajai Magyarországi
Német Általános Művelődési Központban valósult meg. Ebben a nevelési-oktatási

⁴³ 2011. évi CLXXIX. törvény a nemzetiségek jogairól: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1100179.tv> (Utolsó letöltés: 2024. augusztus 23.)

⁴⁴ 401/2023. (VIII. 30.) Korm. rendelet a pedagógusok új életműjéről szóló 2023. évi LII. törvény végrehajtásáról. <https://njt.hu/jogszabaly/2023-401-20-22> (Utolsó letöltés: 2024. augusztus 24.)

⁴⁵ 326/2013. (VIII.30.) Korm. rendelet. <https://njt.hu/jogszabaly/2013-326-20-22> (Utolsó letöltés: 2024. augusztus 23.)

formában a magyar nyelv és irodalom és egyéb idegen nyelvek kivételével minden tantárgyat németül tanítanak, a német érettségi vizsga mellett lehető a magyar érettségi vizsga is.

A kétnyelvű iskolákban a heti tanórák legalább 50%-át német nyelven tartják. A német nyelv és irodalom és a német népismeret tantárgy mellett más tantárgyakat is németül tanítanak. A hagyományos és a bővített nyelvoktatási program közötti különbség az, hogy a bővített program esetében a heti öt német nyelv- és irodalom, valamint a heti egy német népismeret órán kívül legalább három közismereti tárgyat a heti összórászám legalább 35%-ában német nyelven tanítanak.⁴⁶

4.1. Curriculum – német nemzetiségi tanárképzés

A német és nemzetiségi német nyelv és kultúra tanára „képzés célja az alapfokú nevelés-oktatás ötödik évfolyamon kezdődő és a nyolcadik évfolyam végéig tartó felső tagozatán, a középfokú nevelés-oktatás szakaszában, az iskolai nevelés-oktatás szakképesítés megszerzésére felkészítő szakaszában szaktanárképzésben, szakmára vagy szakképesítés megszerzésére felkészítő szakaszában a szakiskolában a német nyelv, a német nyelv és irodalom, valamint a német népismeret tantárgyak tanítására, az iskola pedagógiai feladatainak ellátására, a pedagógiai kutatási, tervezési és fejlesztési feladatok végzésére képes tanárok képzése, továbbá a tanulmányok doktori képzésben való folytatására történő felkészítése.”⁴⁷ A szak érettségi után egy másik szak párjaként végezhető el 10 féléves osztatlan tanárképzésben, nappali munkarendben, illetve 2 vagy 3–4 féléves rövid ciklusú egyszakos képzés során, levelező munkarendben, ha a felvételiző már rendelkezik tanítói/tanári vagy diszciplináris egyetemi vagy mesteri (MA) oklevéllel, valamint alapképzésben (BA) szerzett diplomával.⁴⁸

A német és nemzetiségi német nyelv és kultúra tanára képzés tartalmi elemeit a 8/2013. (I. 30.) EMMI rendelet szabályozza, amely a tanári felkészítés közös követelményeiről és az egyes tanárszakok képzési és kimeneti követelményeiről (kkk) szól. Jelen tanulmány e fejezete a Pécsi Tudományegyetem (PTE) Germanisztika Intézetének a kkk-hoz igazított képzési gyakorlatát ismerteti. A mintatanterv⁴⁹ elkészítése során fontos szempont volt, hogy a hallgatók már az első két

⁴⁶ Müller, Márta: Formen und Nutzen des ungarndeutschen Minderheitenunterrichts. In: Kerkes, Gábor – Müller, Márta (Hrsg.): *Traditionspflege und Erneuerung. Perspektiven der deutschen Nationalität in Ungarn im 21. Jahrhundert*. Budapest: Ad librum 2012. 99–116. (Neue-Zeitung-Bücher, Reihe Wissenschaft Bd. 1)

⁴⁷ 8/2013. (I. 30.) EMMI rendelet. <https://njt.hu/jogszabaly/2013-8-20-5H> (Utolsó letöltés: 2024. augusztus 31.)

⁴⁸ PTE honlapja. A tanári mesterképzésekről általában. <https://btk.pte.hu/hu/kepzesek/rovid-ciklusu-egyszakos-tanari-mesterszak> (Utolsó letöltés: 2024. augusztus 31.)

⁴⁹ PTE honlapja. Az osztatlan német és nemzetiségi német nyelv és kultúra tanára szak mintatanterve. <https://btk.pte.hu/sites/btk.pte.hu/files/tantervek/osztatlan%20n%C3%A9met%20%C3%A9s%20nemzetis%C3%A9gi%20n%C3%A9met%20nyelv%20%C3%A9s%20>

szemeszter során nemzetiségspecifikus tartalmakkal is bővítsék ismereteiket, ezért az első szemeszterben a különböző szakmai alapozó tárgyak (23 kredit) között helyet kapott a Nemzetiségi témájú nyelv- és szöveggyakorlatok, a második szemeszterben pedig a Bevezetés a nemzetiségismeretbe kurzus is. A második szemeszter végén a hallgatóknak nyelvi alapvizsgát kell tenniük, mely három írásbeli (grammatikateszt, olvasás utáni szövegértés és nemzetiség témájú szöveg rövid összefoglalása, fogalmazás) és két szóbeli (prezentáció egy szabadon választott nemzetiségi témában, olvasás után a szöveg összefoglalása szóban) részből áll. Az alapvizsga részletes leírása az alábbi linken található: <https://btk.pte.hu/hu/germanisztika/alapvizsga-0>.

A hallgatók a 3. félévtől elkezdik a szakmai törzsanyag elsajátítását (76 kredit). A tanterv részét képezi a német irodalmi, nyelvészeti és kulturális tartalmak mellett a magyarországi németek szellemi (3. félév) és tárgyi kultúrája (4. félév), történelme (6. félév), nyelve (7. félév), valamint irodalma (8. félév) is. A képzés végén a 9. szemeszterben a Forráselemzés és a Projektmunka szemináriumok keretében a hallgatók elmélyítik a német nemzetiségről tanult ismereteiket, önálló kutatási projekteket terveznek, felkészülve így a szakmai zárószigorlatra, a diplomadolgozat elkészítésére, valamint német nemzetiségi témájú iskolai projektek tervezésére. A szakmai zárószigorlat a 9. félév végén tehető le szóbeli vizsga formájában, mely két részből áll: egy 15–20 perces előadásból valamely nemzetiségi témáról és a prezentációhoz kapcsolódó 10 perces beszélgetésből. Azért esett a választás a hagyományos tételeken alapuló szóbeli vizsgáztatás helyett a prezentációs formára, mert így a hallgatók a felkészülés során tanári kompetenciáikat is fejleszthetik és a vizsga gyakorlatorientálttá válik. Az előadás témájának kidolgozása során feltétel az interdiszciplináris megközelítés, ezért a felkészülést különböző tudományterületekről két oktató segíti konzultációs formában. A szakmai zárószigorlatról bővebb leírás az alábbi linken található: <https://btk.pte.hu/hu/germanisztika/szakmai-zaroszigorlat-0>.

Szaktudományi ismeretekre (10 kredit) – melyek felkészítenek a német és a nemzetiségi német nyelv és irodalom, valamint a német népismeret tanítására az alapfokú nevelés-oktatás 5-8. és a középfokú nevelés-oktatás 9-12. évfolyamain – a képzés során a Tantárgy tanításának elméleti és gyakorlati kérdései 1-2-3-4. és a Digitális tanulástámogatás kurzusok keretében tesznek szert a hallgatók. Ezeket a kurzusokat a Germanisztika Intézet oktatói tartják német nyelven, míg a pedagógia-pszichológia elméleti és gyakorlati ismeretek (30 kredit) közvetítése magyar nyelven történik a Neveléstudományi Intézet és a Pszichológia Intézet oktatói által.

A képzés az elkészített szakdolgozat védésével zárul. A hallgatók különböző lehetőségek közül választhatnak, így például a szakdolgozatukat németül egy német

kult%C3%BAra%20tan%C3%A1ra_NNKONO222301_0.pdf (Utolsó letöltés: 2024. augusztus 31.)

irodalmi, nyelvészeti, kulturális vagy német nemzetiségi témában készítik el, illetve lehetőségük van a diplomadolgozatot a másik szakjuk tudományterületéből magyar, illetve idegen nyelv szakok esetében más idegen nyelven írni. A tanári képzés megszerzésének feltétele a tanári záróvizsga sikeres letétele, mely az elkészített tanári portfólió védéséből és szóbeli vizsgából áll.⁵⁰

4.2. Szakmai gyakorlat – német nemzetiségi tanárképzés

A PTE-n a gyakorlati képzést a Pedagógusképző Intézet koordinálja. A hallgatóknak az alábbi gyakorlatokat kell teljesíteniük a képzés során: Pályaszocializációs gyakorlatok (1–4 félév), Csoportos szaktárgyi tanítási gyakorlat, Társas szaktárgyi tanítási gyakorlat, Önálló szaktárgyi tanítási gyakorlat, Összefüggő egyéni iskolai gyakorlat. A német és nemzetiségi német nyelv és kultúra tanára szakos hallgatóknak a PTE Germanisztika Intézetének szakmai döntése alapján az összefüggő egyéni tanítási gyakorlatot nemzetiségi feladatot ellátó intézményben kell végezniük. A hallgatók nagy része a pécsi Koch Valéria Iskolaközpontban végzi gyakorlatát. A Koch Valéria Iskolaközpont a PTE Partnerintézménye, szoros az együttműködés a Germanisztika Intézet és az Iskolaközpont között.⁵¹

4.3. Ösztöndíjak a német nemzetiségi tanárképzésben

A modellváltó egyetemek (például a PTE és a SZTE) német és nemzetiségi német nyelv és kultúra tanára szakos hallgatói pályázhatnak a Nemzetiségi Pedagógus Tanulmányi Ösztöndíjra, a Pannónia Ösztöndíjprogramra és a Klebelsberg Képzési Ösztöndíjprogramra. Az Erasmus+ tanulmányi célú külföldi mobilitási programon kizárólag az állami fenntartású intézmények (például az ELTE) hallgatói vehetnek részt.

4.4. Felvételi statisztikák - német nemzetiségi tanárképzés

A 2024-es általános felvételi eljárás során a következő hat felsőoktatási intézmény hirdette meg a német és nemzetiségi német nyelv és kultúra tanára szakot más szakok szakpárjaként: Eötvös Loránd Tudományegyetem, Evangélikus Hittudományi Egyetem, Pécsi Tudományegyetem, Sapientia Szerzetesi Hittudományi Főiskola, Szegedi Tudományegyetem és Szent Atanáz Görögkatolikus Hittudományi Főiskola. 2024 szeptemberében a budapesti Eötvös Loránd Tudományegyetemen (ELTE), a Pécsi Tudományegyetemen (PTE) és a Szegedi Tudományegyetemen (SZTE) indult el a szak, mindhárom intézményben nappali munkarendben állami ösztöndíjas

⁵⁰ A szóbeli vizsga témakörei az alábbi linken érhetők el: https://pedagoguskepzo kozpont.pte.hu/sites/tanarkepzo kozpont.pte.hu/files/Z%C3%A1r%C3%B3vizsga/A%20komplex%20sz%C3%B3beli%20vizsga%20t%C3%A9mak%C3%B6rei%20%C3%A9s%20irodalma_0.pdf

⁵¹ Részletes leírás: <https://tanarkepzo kozpont.pte.hu/hu/hallgato knak>

finanszírozási formában.⁵² A következő táblázat összefoglalja, hogy a felvételizők az induló képzések esetében mely szakokat jelölték meg az általános felvételi eljárás során a német és nemzetiségi német nyelv és kultúra tanára szak párhajként:⁵³

1. táblázat

A 2024 szeptemberében az osztatlan német és nemzetiségi német nyelv és kultúra tanára szak párhajként elindult képzések elsődleges és összes jelentkezőinek száma az általános felvételi eljárás során intézményenként

(E = elsődleges jelentkezések száma, Ö = összes jelentkezés, n.i. = nem indul)

Szakpárok	ELTE		PTE		SZTE	
	E	Ö	E	Ö	E	Ö
angol nyelv és kultúra tanára – német és nemz. német nyelv és kult. tanára	4	11	1	1	2	5
biológiatanár – német és nemz. német nyelv és kult. tanára	n.i.	n.i.	1	2	n.i.	n.i.
földrajzatanár – német és nemz. német nyelv és kult. tanára	0	2	n.i.	n.i.	n.i.	n.i.
francia nyelv és kultúra tanára – német és nemz. német nyelv és kult. tanára	1	1	n.i.	n.i.	n.i.	n.i.
japán nyelv és kultúra tanára – német és nemz. német nyelv és kult. tanára	0	2	n.i.	n.i.	n.i.	n.i.
magyar nyelv és irodalom szakos tanár – német és nemz. német nyelv és kult. tanára	1	5	1	1	n.i.	n.i.
matematikatanár – német és nemz. német nyelv és kult. tanára	1	1	1	2	n.i.	n.i.
történelemtanár – német és nemz. német nyelv és kult. tanára	5	9	n.i.	n.i.	n.i.	n.i.

A táblázat adatai alapján megállapítható, hogy országosan nagyon kevesen jelentkeztek német és nemzetiségi német nyelv és kultúra tanára szakra. Az ELTE indíthatta el a legtöbb szakkal párosítva a német és nemzetiségi német nyelv és kultúra tanára szakot, de még így is csak tizenöt fő nyert felvételt az általános felvételi eljárás során, és kezdhetette meg tanulmányait a szakon.⁵⁴ A PTE-re négy fő nyert felvételt.⁵⁵

⁵² Felvi.hu, Felvételi ponthatárok, 2024 szeptemberben induló képzések: <https://www.felvi.hu/bin/content/vonal24a/> (Utolsó letöltés: 2024. augusztus 25.)

⁵³ Felvi.hu, Jelentkezők száma valamennyi szakon, 2024. július 13-i adatok: https://view.officeapps.live.com/op/view.aspx?src=https%3A%2F%2Fwww.felvi.hu%2Fpub_bin%2Fload%2FfelviBI%2F24A_jelentkezo_kepzesenkent.xlsx&wdOrigin=BROWSELINK (Utolsó letöltés: 2024. augusztus 25.)

⁵⁴ ELTE Neptun VIRChart.

⁵⁵ Forrás: PTE, Tanulmányi Osztály

A PTE-n és az SZTE-n 2024 őszén rövid ciklusú egyszakos képzés is indult német és nemzetiségi német nyelv és kultúra tanára szakon levelező munkarendben, államilag finanszírozott formában. Az SZTE-n 2 féléves képzés indult,⁵⁶ a PTE-n a meghirdetett 2 féléves és a 3–4 féléves képzés⁵⁷ is elindult 2024 szeptemberében. Az SZTE 2 féléves képzésére az általános felvételi eljárásban összesen nyolc fő jelentkezett, közülük hét fő elsőhelyes jelentkező, a PTE 2 féléves képzésére heten jelentkeztek összesen, négyen közülük első helyen jelölték meg a pécsi képzést. A 3–4 féléves képzésre pedig összesen hat felvételiző jelentkezett, hárman közülük elsőhelyes jelentkezők.⁵⁸ Míg az osztatlan tanárképzés szakpárjaira érettségi vizsgával lehet jelentkezni, a PTE rövid ciklusú egyszakos 2 féléves német és nemzetiségi német nyelv és kultúra tanára képzésére kizárólag főiskolai nemzetiségi némettanári, német nemzetiségi nyelv és irodalom szakos egyetemi bölcsész, illetve német (nemzetiségi) nyelv és irodalom; német nyelv, irodalom és kultúra; fordító és tolmács (kizárólag német első választott idegen nyelv) szakos diszciplináris MA, valamint germanisztika német; német nemzetiségi alapszakos bölcsész oklevéllel rendelkezők jelentkezhetnek.⁵⁹ A PTE 3–4 féléves képzésre pedig azok jelentkezhetnek, akik rendelkeznek valamilyen tanári vagy tanító, szakoktató szakképzéssel, valamint főiskolai szintű vagy alapképzésű gyógypedagógusi vagy gyógypedagógia-tanári vagy főiskolai szintű pedagógia szakos nevelő szakképzéssel vagy egyetemi szintű vagy főiskolai szintű, illetve alapképzésű vagy mesterképzésű szociálpedagógus szakképzéssel. A felvétel feltétele továbbá egy C1 típusú komplex nyelvvizsga német nyelvből.⁶⁰ A PTE 2 féléves és 3–4 féléves képzésére 4–4 fő nyert felvételt.⁶¹

A következő diagram az osztatlan és a rövidciklusú egyszakos német és nemzetiségi német nyelv és kultúra tanára szak országos elsőhelyes jelentkezési statisztikáját mutatja képzőhelyenként (ELTE, PTE, SZTE) 2015-től 2024-ig.⁶²

⁵⁶ Felvi.hu, Intézmények listája/Szaklista: tanári [2 félév (német és nemzetiségi német nyelv és kultúra tanára)] https://www.felvi.hu/bin/content/vonal24a/mkpv/mkpv_41842.html (Utolsó letöltés: 2024. augusztus 25.)

⁵⁷ Felvi.hu, Intézmények listája/Szaklista: tanári [3 félév [német és nemzetiségi német nyelv és kultúra tanára]] https://www.felvi.hu/bin/content/vonal24a/mkpv/mkpv_43917.html (Utolsó letöltés: 2024. augusztus 25.)

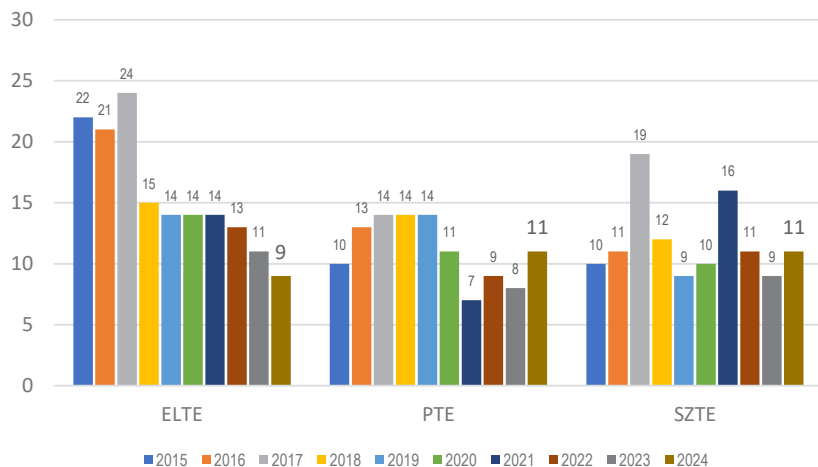
⁵⁸ Felvi.hu, Jelentkezők száma valamennyi szakon, 2024. július 13-i adatok.

⁵⁹ PTE BTK honlapja, a tanári mesterképzésekről általában 2 féléves tanárképzésbe jelentkezhetnek: <https://btk.pte.hu/hu/kepzesek/rovid-ciklusu-egyszakos-tanari-mesterszak> (Utolsó letöltés: 2024. augusztus 25.)

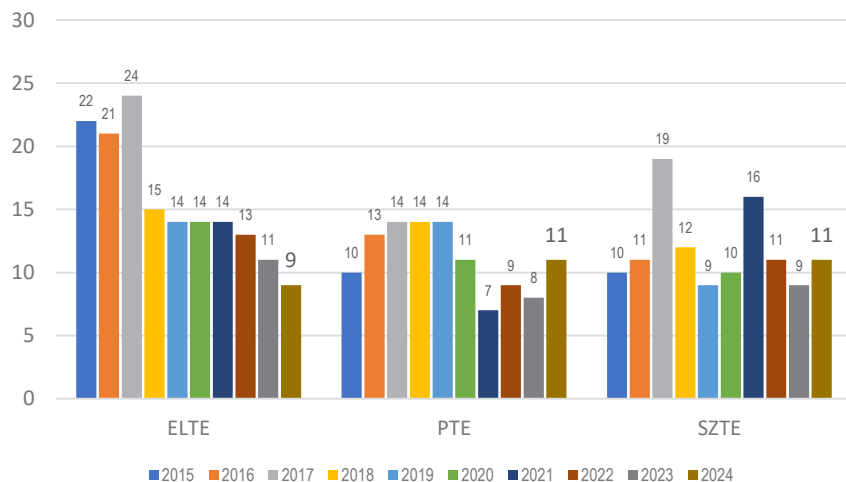
⁶⁰ PTE BTK honlapja, a tanári mesterképzésekről általában 4 féléves tanárképzésbe jelentkezhetnek: <https://btk.pte.hu/hu/kepzesek/rovid-ciklusu-egyszakos-tanari-mesterszak> (Utolsó letöltés: 2024. augusztus 25.)

⁶¹ Forrás: PTE Tanulmányi Osztály

⁶² ELTE Neptun VIRChart

7. ábra. Az osztatlan és a rövid ciklusú egyszakos német és nemzetiségi német nyelv és kultúra tanára szak országos, elsős helyes jelentkezőinek száma egyetemenként (ELTE, PTE, SZTE) 2015–2024

8. ábra. Az osztatlan és a rövid ciklusú német és nemzetiségi német nyelv és kultúra tanára szak felvételi statisztikája intézményenként (ELTE, PTE, SZTE) 2015–2024 között. [A felvettek száma az első és a további helyen megjelölt jelentkezőkből adódik össze.]

A 2021-es és a 2024-es évet leszámítva 2015–2024 között az ELTE-n jelölte meg a legtöbb jelentkező első helyen a német és nemzetiségi német nyelv és kultúra tanára szakot. 2018 óta egyik intézménynek sem volt 20 főnél több elsőhelyes jelentkezője. Az érdeklődés a szak iránt csökkenést mutat.

A 8. ábra az osztatlan és a rövidciklusú német és nemzetiségi német nyelv és kultúra tanára szakfelvételi statisztikáit mutatja 2015-től 2024-ig.

Hazánkban a német nemzetiségi általános iskolák száma 262 (332 feladatellátási helyen), a gimnáziumoké 16, a szakközépiskoláké 1. A következő táblázat összefoglalja a nemzetiségi intézmények számát és a nemzetiségi közoktatásban tanuló diákok számát a 2023/2024-es tanévben intézménytípusonként és a nemzetiségi oktatás formájaként:

2. táblázat

A nemzetiségi intézmények és a nemzetiségi közoktatás különböző formáiban tanulók száma a 2023/2024-es tanévben intézménytípusonként

nemzetiségi nevelés- oktatás formája	anyanyelvű né- met nemzetiségi nevelés-oktatás			kétnyelvű német nemzetiségi nevelés-oktatás			nyelvoktató nemzetiségi nevelés-oktatás					
	ÁI	G	SZK	ÁI	G	SZK	hagyományos			bővített		
iskolatípus intézmények száma	24	2	–	32	9	–	319	9	1	17	–	–
tanulók száma	1735	129	–	4241	1933	–	38206	545	107	2234	–	–

2. táblázat. A nemzetiségi intézmények és a nemzetiségi közoktatás különböző formáiban tanulók száma a 2023/2024-es tanévben intézménytípusonként⁶³

A fenti adatok összehasonlítva a felvételi statisztikával rámutatnak arra, hogy a német nyelv és irodalom és a német népismeret tanárok, valamint a nemzetiségi kutatók utánpótlása és a nemzetiségi értelmiség képzése nem biztosított. Megoldatlan probléma a másik szakjukat német nyelven oktató tanárok képzése. 2001-ben a PTE Német Nyelvészeti Tanszéke a pécsi Magyar–Német Nyelvű Iskolaközponttal (a Koch Valéria Iskolaközpont jogelődje) közösen a történelmet és földrajzot németül oktató tanárok részére szakirányú továbbképzési programot létesített.⁶⁴ Az utóbbi években az alacsony érdeklődés miatt nem indult el a képzés.

⁶³ Forrás: Magyarországi Német Pedagógiai és Módszertani Központ

⁶⁴ Gerner Zsuzsanna: A német nemzetiségi tanárképzés tapasztalatai. In: Füzes Miklós (szerk.): *Kisebbségek együttélése 5*. Pécs: Kisebbségkutató Közalapítvány Kuratóriuma, 2003. 85–89.

5. Összegzés: hiányosságok és konfliktusforrások

A német nemzetiségi óvodapedagógusok, tanítók és tanárok elhelyezkedési lehetőségei kiválóak, hiszen nemcsak hazánkban, de Ausztriában és Németországban is pedagógushiány van. Az ösztöndíjlehetőségek, különösen a Nemzetiségi Pedagógus Tanulmányi Ösztöndíj Program anyagi segítséget nyújt a hallgatónak tanulmányai abszolválásához, ennek ellenére kevesen választják a német nemzetiségi óvodapedagógus-, tanító- és tanárképzést, így a pedagógusutánpótlás nem biztosított. Erre egyrészt a pedagóguspálya alacsony presztízse adhat magyarázatot, másrészt az érettségizők gyakran nincsenek tisztában azzal, milyen előnyökkel jár, ha a német nemzetiségi pedagógusképzést választják. Szükség lenne a jövőben a képzőintézmények szorosabb együttműködésére a Magyarországi Németek Országos Önkormányzatával, hogy a helyi nemzetiségi önkormányzatok is bekapcsolódjanak az utánpótlás toborzásába. Ők tudnak ugyanis helyi szinteken hatással lenni a fiatalokra, hogy jelentkezzenek nemzetiségi pedagógusnak.

Mindhárom képzési területen problémát jelent, hogy sok esetben nem megfelelő nyelvi szinttel rendelkező hallgatók nyerne felvételt, illetve tudásuk nagyon vegyes képet mutat. Kimenetként viszont el kell érniük a C1-es nyelvi szintet. Meg kell jegyezni, hogy az egyes évfolyamok különböznek egymástól. Vannak évek, amelyekben egészen kiváló német nyelvtudású hallgatókkal indulhatnak el a képzések.

A német nemzetiségi óvodapedagógus- és tanítóképzés szakiránnyá válása csökkentette a képzések tekintélyét, a végzettség presztízst, és így a német nyelvű kurzusok összevonását, eltörlését, valamint az óraszámok csökkenését eredményezte. A nemzetiségi óvóképzés eredményessége érdekében elengedhetetlen lenne a nemzetiség-specifikus tartalmakhoz kapcsolódó kurzusóraszámok emelése. A kedvezőtlen óraszámok mellett a hiányos nyelvtudással rendelkező hallgatókat lehetetlen arra a szintre felzárkóztatni, amiről tovább tudnak lépni, és a kimenetben biztosított C1-es nyelvi szintet el tudják érni.⁶⁵ A vizsgákon és a szigorlaton az oktatók által rendelkezésre bocsátott tananyagot ugyan el tudják sajátítani, de az európai referenciakeret által előírt kommunikációs kritériumot⁶⁶ nem sikerül teljesíteniük. Márpedig a nemzetiségi óvodapedagógusok kiemelt feladata a gyermekek másodnyelvi, életkoruknak megfelelő kompetenciáinak kialakítása, fejlesztése, amit csak olyan szakember tud ellátni, aki magabiztosan tudja a nyelvet használni.

⁶⁵ Babai Zsófia: Német nemzetiségi óvodapedagógus képzés Sopronban. *Társadalmi együttélés. A kisebbségi lét dimenziói*. Interdiszciplináris e-folyóirat, 2012.

⁶⁶ Köznevelési Akkreditációs és Nyelvvizsgáztatási Akkreditációs Osztály honlapja, a Közös Európai Referenciakeret 2002-magyar változat PDF formátumban: https://nyak.oh.gov.hu/nyat/doc/ker_2002.asp: „Gördülékenyen és spontán módon fejezem ki magam anélkül, hogy túl sokszor kényszerülnék arra, hogy keressem a szavakat, kifejezéseket.” (Utolsó letöltés: 2024. július 31.)

Míg a német nemzetiségi óvodapedagógusképzés terén a képzés szakiránnyá válása, addig a tanítóképzésben az alacsony képzési normatíva, a tanárképzésben pedig a kreditkonszolidáció szab gátat a nyelvi fejlesztés lehetőségének. A nemzetiségi tanítóképzésben továbbá gondot okoz az anyanyelvi oktatók hiánya. Amennyiben – akár állami segítséggel – lehetőség lenne német anyanyelvi egyetemi oktatók alkalmazására, akik bizonyos (nem német, hanem például matematika, természettudományok, ének-zene, testnevelés, pszichológia stb.) kurzusokat tudnának németül oktatni, az nagy segítség lenne a célnyelvi színvonal emelésében.

A modellváltó egyetemek hallgatói számára már nem elérhető az Erasmus+ tanulmányi célú mobilitás, a DAAD pedig már csak diplomával rendelkezők számára ír ki külföldi ösztöndíjpályázatokat. Így a három egyetem (ELTE, PTE, SZTE) közül, ahol 2024 őszén elindult a német és nemzetiségi német nyelv és kultúra tanára szak, kizárólag az ELTE hallgatóinak van lehetősége Erasmus+ program keretében az EU német nyelvű országainak valamely felsőoktatási intézményében tanulmányi célú mobilitáson részt venniük, és nyelvtudásukat anyanyelvi környezetben fejleszteniük.

Az Erasmus+ által kínált lehetőségek a modellváltó felsőoktatási intézmények oktatói számára sem érhetőek már el. Komoly érvágás ez számukra, hiszen az oktatás mellett tudományos tevékenységet kell folytatniuk, melynek részét képezi előadások tartása külföldi konferenciákon. Az alacsony bérek miatt gondot okoz számukra a külföldi konferenciákon való részvétel finanszírozása. A Tempus Közalapítvány Pannónia Ösztöndíjprogramja felsőoktatási közfeladatot ellátó közérdekű vagyonkezelő alapítványok által fenntartott felsőoktatási intézmények számára érhető el, hogy a modellváltott intézmények hallgatói, oktatói és dolgozói számára is folyamatosan biztosított legyen a nemzetközi együttműködésekben való részvétel.⁶⁷ Habár a Pannónia Ösztöndíjprogram jó lehetőség, kérdéses, hogy mennyire fogja tudni pótolni a közel 37 éves múlttra visszatekintő Erasmus program lehetőségeit, mely az egyik legsikeresebb európai uniós program, és a többi tagország felsőoktatási hallgatói és oktatói számára továbbra is elérhető, hogy nemzetközi együttműködési projektek keretében innovációra ösztönözzék a résztvevőket.⁶⁸

A felsőoktatásban oktatók nem megfelelő anyagi megbecsülése negatívan hat ki a képzésre, mert az alacsony jövedelem miatt sokan elkeseredettek és motiválatlanok, a nagy munkaterhelés miatt kizsigereltek, fáradtak, mégis kénytelenek másod-, illetve harmadállást vállalni. Az anyagi megbecsülés szempontjából komoly konfliktusforrást jelent, hogy a képzőhelyekhez tartozó gyakorlóhelyek német nemzetiségi óvodapedagógusai, tanítói, tanárai részesülnek nemzetiségi

⁶⁷ Tempus Közalapítvány honlapja, Pannónia Ösztöndíjprogram intézményi pályázati felhívás: <https://pannoniaosztondij.hu/pannonia-osztondijprogram-intezmenyi-palyazati-felhivas> (Utolsó letöltés: 2024. szeptember 13.)

⁶⁸ Az Erasmustól az Erasmus+-ig: 30 év története. https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/hu/MEMO_17_83 (Utolsó letöltés: 2024. szeptember 13.)

bérpótlékban, a felsőoktatásban dolgozó oktatók viszont nem, ámbar ők tevékenységüket százszázalékban német nyelven végzik.

Nagy probléma a pedagógusképzések alulfinanszírozottsága, a bérek kismértékben, az árak pedig óriási mértékben nőttek. A képzőintézményeknek nagy a felelőssége abban a tekintetben is, hogy a nemzetiségi pótlékalapból és a hallgatói normatívából megfelelő összeget forgassanak vissza a helyenként rendkívül elavult infrastruktúra fejlesztésére vagy az idegen nyelvű könyv-, illetve folyóiratállomány bővítésére a képzés megfelelő működésének biztosítása érdekében. Mindez fontos lenne azért is, mert az intézmények nemzetköziesítésében a nemzetiségi képzések jelentős szerepet töltenek be.

Aggodalomra ad okot, hogy a fent említett problémák miatt a jövőben nem lesz a főiskolai és egyetemi oktatóknak utánpótlása, ami az egész német nemzetiségi nevelést-oktatást és ezzel együtt a német nemzetiség jövőjét is veszélyezteti.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- 8/2013. (I. 30.) EMMI rendelet. <https://njt.hu/jogszabaly/2013-8-20-5H> (Utolsó letöltés: 2024. augusztus 31.)
- 63/2021. (XII. 29.) ITM rendelet a pedagógusképzés képzési terület egyes szakjainak képzési és kimeneti követelményeiről. <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a2100063.itm#> (Utolsó letöltés: 2024. augusztus 1.)
- 326/2013.(VIII.30.) Korm. rendelet. <https://njt.hu/jogszabaly/2013-326-20-22> (Utolsó letöltés: 2024. augusztus 23.)
2022. évi V. törvény a veszélyhelyzet megszűnésével összefüggő szabályozási kérdésekről. [https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a2200005.tv#:~:text=%C2%A7%20\(1\)%20A%20munk%C3%A1llat%C3%B3%20,\(28.\)](https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a2200005.tv#:~:text=%C2%A7%20(1)%20A%20munk%C3%A1llat%C3%B3%20,(28.)) (Utolsó letöltés: 2024. július 24.)
- 401/2023. (VIII. 30.) Korm. rendelet a pedagógusok új életpályájáról szóló 2023. évi LII. törvény végrehajtásáról. <https://njt.hu/jogszabaly/2023-401-20-22> (Utolsó letöltés: 2024. augusztus 24.)
2011. évi CLXXIX. törvény a nemzetiségek jogairól. <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1100179.tv> (Utolsó letöltés: 2024. augusztus 23.)
- Babai Zsófia: Német nemzetiségi óvodapedagógus képzés Sopronban. *Társadalmi együttélés. A kisebbségi lét dimenziói*. Interdiszciplináris e-folyóirat, 2012. https://real-j.mtak.hu/26978/2/tarsadalmi_egyutteles_2012_2.pdf (Utolsó letöltés: 2024. augusztus 31.)
- Budapest, XIII. kerület Pannónia Német Nemzetiségi Kétnyelvű és Angol Nyelvet Oktató Általános Iskola. <https://www.pannoniaaltisk.hu/> (Utolsó letöltés: 2024. június 8.)

- ELTE Neptun VIRChart. https://neptun.elte.hu/VcShowReport/Index/821?skey=wsNC2fr62byufIVnz8ox4RNA#content_6496 (Utolsó letöltés: 2024. augusztus 28.)
- ELTE TÓK honlapja, Tantervi tájékoztató, Tanító szak nemzetiségi szakiránnyal. <https://www.tok.elte.hu/dstore/document/3169/20245n.pdf>. (Utolsó letöltés: 2024. június 8.)
- ERASMUS + honlapja: https://erasmusplusz.hu/erasmusplusz_felsooktatas (Utolsó letöltés: 2024. augusztus 1.)
- Felsőoktatási hallgatók rövid távú mobilitása: Blended Intenzív Program (BIP) https://erasmusplusz.hu/erasmus_palyazati_lehetosegek_hallgatoknak/felsooktatasi-hallgatok-rovid-tavu-mobilitasa-blended-intenziv-program-bip (Utolsó letöltés: 2024. június 8.)
- Felvi.hu. Elmúlt évek statisztikái. https://www.felvi.hu/felveteli/ponthatarok_statisztikak/elmult_evek/!ElmultEvek/index.php/elmult_evek_statisztikai/ponthatarok?filters%5Bsta_int_id%5D=66&filters%5Bsta_kar_id%5D=1273&filters%5Bsta_ev%5D=&page=5&orderBy=sta_felv_ossz&sortBy=ASC (Utolsó letöltés: 2024. augusztus 1.)
- Felvi.hu. Felvételi ponthatárok. 2024 szeptemberben induló képzések. <https://www.felvi.hu/bin/content/vonal24a/> (Utolsó letöltés: 2024. augusztus 25.)
- Felvi.hu. Intézmények listája/Szaklista: tanári [2 félév (német és nemzetiségi német nyelv és kultúra tanára)] https://www.felvi.hu/bin/content/vonal24a/mkpz/mkpz_41842.html (Utolsó letöltés: 2024. augusztus 25.)
- Felvi.hu. Intézmények listája/Szaklista: tanári [3 félév (német és nemzetiségi német nyelv és kultúra tanára)] https://www.felvi.hu/bin/content/vonal24a/mkpz/mkpz_43917.html (Utolsó letöltés: 2024. augusztus 25.)
- Felvi.hu. Jelentkezők száma valamennyi szakon. 2024. július 13-i adatok https://www.felvi.hu/pub_bin/dload/felviBI/24A_jelentkezo_k_kepzesenkent.xlsx (Utolsó letöltés: 2024. augusztus 25.)
- Gerner Zsuzsanna: A német nemzetiségi tanárképzés tapasztalatai. In: Füzes Miklós (szerk.): *Kisebbségek együttélése 5*. Pécs: Kisebbségkutató Közalapítvány Kuratóriuma, 2003. 85–89.
- Jakob Bleyer Heimatmuseum honlapja. <https://heimatmuseum.hu/> (Utolsó letöltés: 2024. június 8.)
- Klebelsberg Központ honlapja. Klebelsberg Képzési Ösztöndíj Program. <https://kk.gov.hu/klebelsberg-kepzesi-osztondij> (Utolsó letöltés: 2024. június 8.)
- Klein, Agnes – Márkus, Éva – Meier, Jörg (Hrsg.): *„Auf die Lehrenden kommt es an“*. Konferenz zum 200jährigen Jubiläum der deutschsprachigen Primarschullehrerbildung in Ungarn. Praesens Verlag, 2020. (Beiträge zur Fachdidaktik 5).
- Knipf-Komlósi, Elisabeth – Müller, Márta: Deutsche sind hilfsbereit, aber verschlossen: Affektive Komponenten der Einstellung ungarndeutscher Jugendlicher

- zur deutschen Sprache und ihrer Sprecher. In: Kegyes, Erika – Kriston, Renata – Schönerberger, Manuela (Hrsg.): *Sprachen, Literaturen und Kulturen im Kontakt*. Verlag Dr. Kovac, 2017. 533–540.
- Knipf-Komlósi, Elisabeth – Müller, Márta: Sprachfördermaßnahmen zur Erhaltung der deutschen Sprache in Ungarn. In: Ammon, Ulrich – Schmidt, Gabriele (Hrsg.): *Förderung der deutschen Sprache weltweit*. De Gruyter, Berlin – Boston, 2019. 483–500.
- Knipf-Komlósi, Elisabeth – Müller, Márta: Zwischen Vitalität und Aufgabe: Dynamische Aspekte in der Sprache der deutschen Minderheit in Ungarn. *Jahrbuch des Bundesinstituts für Kultur und Geschichte der Deutschen im östlichen Europa* 26, 2018. 51–67.
- Köznevelési Akkreditációs és Nyelvvizsgáztatási Akkreditációs Osztály honlapja: Közös Európai Referenciakeret 2002-magyar változat PDF formátumban. https://nyak.oh.gov.hu/nyat/doc/ker_2002.asp (Utolsó letöltés: 2024. augusztus 1.)
- Magyarországi Németek Országos Önkormányzata honlapja. Nemzetiségi Pedagógus Tanulmányi Ösztöndíj Program. <https://ldu.hu/nemzetisegi-pedagogus-tanulmanyi-osztondij-program?lang=hu> (Utolsó letöltés: 2024. június 8.)
- Márkus Éva – M. Pintér Tibor: A 200 éves német nyelvű tanítóképzés története Magyarországon. *Pedagógusképzés*, 2019/1–2. 78–108. DOI: 10.372005/TEL-hun.2019.1-2.04. <http://ojs.elte.hu/pedagoguskepzes/article/view/1316/1080> (Utolsó letöltés: 2024. június 27.)
- Márkus Éva – M. Pintér Tibor: Kezdetben vala... Szepeskáptalan. Az első német nemzetiségi tanítóképző intézet a történelmi Magyarország területén. *Fórum Társadalomtudományi Szemle*, 2019/2. 93–102.
- Márkus Éva: A nemzetiségi tanítóképzés története. *Pedagógusképzés*, 2019/18.. Különszám: 39–50. DOI: 10.372005/TEL-hun.20105.ksz.03. <http://ojs.elte.hu/pedagoguskepzes/issue/view/130/58> (Utolsó letöltés: 2024. június 8.)
- Miskei, Réka – Müller, Márta: Einstellungen von jüngeren und älteren Ungarndeutschen zur deutschen Sprache und zu ihren Sprechern. In: Földes, Csaba (Hrsg.): *Kontaktvarietäten des Deutschen im Ausland*. Gunter Narr Verlag, 2021. 445–460.
- Müller, Márta: Formen und Nutzen des ungarndeutschen Minderheitenunterrichts. In: Kerekes, Gábor – Müller, Márta (Hrsg.): *Traditionspflege und Erneuerung. Perspektiven der deutschen Nationalität in Ungarn im 21. Jahrhundert*. Budapest: Ad librum, 2012. 99–116. (Neue-Zeitung-Bücher, Reihe Wissenschaft Bd. 1)
- Müller, Márta: Bildungswesen der Ungarndeutschen. *Spiegelungen: Zeitschrift für deutsche Kultur und Geschichte Südosteuropas*, 15(1), 2020. 67–76.
- Nemzetiségi Pedagógus Tanulmányi Ösztöndíjprogram 2020/2021. https://ldu.hu/wp-content/uploads/2021/10/nop_flyer_magyar_2020.pdf (Utolsó letöltés: 2024. június 8.)

- Nemzetiségi Pedagógus Tanulmányi Ösztöndíj Program honlapja. <https://nop.ldu.hu/home/index/> (Utolsó letöltés: 2024. augusztus 1.)
- Oktatási Hivatal honlapja. Megjelent a miniszteri döntés a 2024. évi pedagógusminősítési eljárásokba kerülésről. <https://www.oktatas.hu/koznevelo/pedagogusminositasi/eljarasokba/kerulesrol>. (Utolsó letöltés: 2024. augusztus 1.)
- Oktatási Hivatal honlapja. Felsőoktatási statisztikák. <https://dari.oktatas.hu/firstat.index> (Utolsó letöltés: 2024. augusztus 1.)
- Oktatási Hivatal honlapja. Nőtt a pedagógusképzésre jelentkezők létszáma. https://www.oktatas.hu/sajtoszoba/sajtoanyagok/nott_a_pedagoguskepzesre_jelentkezo_szama/ (Utolsó letöltés: 2024. augusztus 1.)
- Pásztor Enikő: 60 éves a német nemzetiségi óvodapedagógus-képzés Sopronban. *Soproni Egyetem Publicatio Repozitórium*, 2019. http://publicatio.uni-sopron.hu/1825/1/PasztorEniko_60.pdf (Utolsó letöltés: 2024. augusztus 21.)
- Pilisvörösvári Német Nemzetiségi Általános Iskola honlapja. <https://nnai.hu/bemutatkozas/iskolank-tortenete/> (Utolsó letöltés: 2024. június 8.)
- PTE BTK honlapja. A német és nemzetiségi német nyelv és kultúra tanára szak. Nyelvi alapvizsga leírása. <https://btk.pte.hu/hu/germanisztika/alapvizsga-0> (Utolsó letöltés: 2024. szeptember 14.)
- PTE BTK honlapja. A német és nemzetiségi német nyelv és kultúra tanára szak. Szakmai zárószigorlat leírása. <https://btk.pte.hu/hu/germanisztika/szakmai-zaroszigorlat-0> (Utolsó letöltés: 2024. szeptember 14.)
- PTE BTK honlapja. A tanári mesterképzésekről általában. <https://btk.pte.hu/hu/kepzesek/rovid-ciklusu-egyszakos-tanari-mesterszak> (Utolsó letöltés: 2024. augusztus 31.)
- PTE BTK honlapja. A tanári mesterképzésekről általában. 2 féléves tanárképzésbe jelentkezhetnek. <https://btk.pte.hu/hu/kepzesek/rovid-ciklusu-egyszakos-tanari-mesterszak> (Utolsó letöltés: 2024. augusztus 25.)
- PTE BTK honlapja. A tanári mesterképzésekről általában. 4 féléves tanárképzésbe jelentkezhetnek. <https://btk.pte.hu/hu/kepzesek/rovid-ciklusu-egyszakos-tanari-mesterszak> (Utolsó letöltés: 2024. augusztus 25.)
- PTE BTK honlapja. Az osztatlan német és nemzetiségi német nyelv és kultúra tanára szak mintatanterve. https://btk.pte.hu/sites/btk.pte.hu/files/tantervek/osztatlan%20n%C3%A9met%20%C3%A9s%20nemzetis%C3%A9gi%20n%C3%A9met%20nyelv%20%C3%A9s%20kult%C3%BAra%20tan%C3%A1ra_NNNKONO222301_0.pdf (Utolsó letöltés: 2024. augusztus 31.)
- PTE Pedagógusképző Központ honlapja. A tanári záróvizsga témakörei. <https://tanarkepzeskozpont.pte.hu/sites/tanarkepzeskozpont.pte.hu/files/tanarzarovizsgakomplextemakorokirodalom.pdf> (Utolsó letöltés: 2024. szeptember 14.)
- PTE Pedagógusképző Központ honlapja. Iskolai gyakorlatok leírásai. <https://tanarkepzeskozpont.pte.hu/hu/hallgatoknak> (Utolsó letöltés: 2024. szeptember 14.)

SOE BPK honlapja. <https://bpk.uni-sopron.hu/bazisovodak> (Utolsó letöltés: 2024. augusztus 1.)

Stadt Wien honlapja: Anerkennung im EU-Raum erworbener Diplome. <https://www.wien.gv.at/amtshelfer/wirtschaft/erkennung/qualifikation/paedagogik/gleichstellungsverfahren.html> (Utolsó letöltés: 2024. augusztus 1.)

Talabér Ferencné – Babai Zsófia: *Nyelvi nevelés – nyelvi fejlesztés a nemzetiségi óvodákban*. Budapest: Országos Közoktatási Intézet, 2004.

Tanügy-igazgatás: Nemzetiségi pótlék december 31-ig és január 1-je után. <https://aranyoskozszolg.ininet.hu/?q=node/1324> (Utolsó letöltés: 2024. július 31.)

TEMPUS Közalapítvány honlapja. Pannónia Ösztöndíj: <https://pannoniaosztondij.hu/> (Utolsó letöltés: 2024. augusztus 1.)

TEMPUS Közalapítvány honlapja. Pannónia Ösztöndíjprogram intézményi pályázati felhívás. <https://pannoniaosztondij.hu/pannonia-osztondijprogram-intezmenyi-palyazati-felhivas> (Utolsó letöltés: 2024. szeptember 13.)